

Polder.blad

Oktober 2012

natuurpunt

Hobokense Polder

EEN
PLUSPUNT
VOOR DE
NATUUR

Vliegenzwam - Foto: Luk Smets

Inhoudstafel

Editoriaal	2
Kalender	3
Herfstwandeling met NAS	8
Cursus/Workshop vlechteg	9
Mclarsj in Concert	9
Beheer door Goudklompen	10
Onze sponsors	12
Sluikstorten in de Polder	13
Wat gebeurt er in de Polder?	14
Wandelingen van KVNS	15
Districtsraadsverkiezingen	16
Eén m² natuur aan je raam	18
Waarnemingen in de regio	19
Slechtvalken op 't Kiel?	21
Kanker en emoties	24
Konijntje Piep en vriendjes	27
De mier	28
Pastress-onderzoek	30
Behaag ... Natuurlijk 2012	31
Aandacht voor ringbermen	32
Te koop en kortingen	33
Colofon	34
De afdeling in beeld	35
Activiteitenkalender	36

Met dank aan de fotografen.
Enkele foto's werden van internet geplukt.

Voorkaft: Herfsthangmatspin
Foto: Pierre Nowosad
Achterkaft: Inktzwam
Foto: Luk Smets

Samenwerken loont!

Iets speciaals ondervonden bij het uit de bus halen van je Polder.blad? Je driemaandelijkse tijdschrift weegt nl. iets meer dan je gewend bent. We zijn dan ook trots je een superdik nummer te kunnen aanbieden: 36 bladzijden boordevol informatie en boeiende artikels.

Het mooiste bewijs dat Natuurpunt Hobokense Polder LEEFT !

Op alle vlakken zijn enthousiaste mensen begaan met de Hobokense Polder en met de hele afdelingswerking.

We hebben doorheen de jaren verschillende **samenwerkingsprojecten** uitgebouwd. Dit is zeer belangrijk om in onze stadse regio natuurvriendelijke projecten te kunnen ontwikkelen.

- Onze Goudklompjes werken al verschillende jaren samen met **scholen**, o.a. Hofke van Thys en SIBLO-De Wegwijzer. Vanaf dit schooljaar komen daar op regelmatige basis ook Het Kompas en De Puzzel bij. Dit betekent dat vrijwel elke woensdag er wel een klasgroep in de Polder zal aanwezig zijn. Deze zomer hebben de GKL's ook twee dagen met in totaal een 30-tal kinderen van de **Jeugddienst**-Wilrijk gewerkt. Antwerps Schepen van Jeugd Güler Turan kwam hen persoonlijk feliciteren met deze samenwerking. Chapeau Goudklompjes!
- Ook in het schooljaar 2012/2013 zullen we vanuit de **Polderstadschool** elke klas van kleuters tot zesde leerjaar ontmoeten voor een natuurproject: natuurbeheer, peter/meterschap van Kijk.punt, wandelingen, ... , steeds kaderend in het leerprogramma van de school.
- Een fijne samenwerking hebben we met de **Wijkraad Polderstad**. Op zondag 23 september konden kinderen en volwassenen tijdens Polderstad Creatief nestkasten knutselen en vogeltaartjes maken. Op 27 oktober zullen 5 van onze gidsen present zijn voor de heksentocht en leveren onze GKL's hand- en spandiensten. En op 17 november (Dag van de Natuur) komt Wijkraad Polderstad ons helpen bij het natuurbeheer in de Polder.
- In het kader van de **Antwerpse Milieumaand** (oktober) zorgt onze verantwoordelijke Annie dat er steeds voldoende gidsen zijn om meerdere schoolklassen rond te leiden in de Polder. Een gemotiveerde gidsenploeg is een grote rijkdom in onze afdeling. Dankjewel aan alle natuurgidsen.
- Al meer dan 15 jaar werkt Natuurpunt samen met **milieudiensten** en **stads- en gemeentebesturen** om de Behaag ... Natuurlijkactie efficiënt te laten verlopen. In Antwerpen is de ondersteuning van het Ecohuis een belangrijk gegeven.
- En last, but not least: Onder de geweldige stimulans van Joris Van Reusel hebben we een samenwerking opgebouwd met **FIR** en **Woonhaven Antwerpen** (zie verder in dit Polder.blad) om weer slechtvalken op 't Kiel te krijgen door de plaatsing van een nestkast op één van de Silvertopblokken.

Maar er zijn ook de dagelijkse **trektellingen** op de Scheldedijk o.l.v. Luc VS en de midmaandelijkse **watervogeltellingen** in het winterhalfjaar o.l.v. André VL. En we hebben het komende najaar ook weer boeiende **uitstappen** naar Wortel Kolonie met Luk en naar Linkeroever met Marnix. Warmer zal het zijn in de Sterrenzaal van de Nova, waar we naar **fotopresentaties** van Schotland en onze weekenden gaan kijken.

Een afdeling kan pas draaien als er ook mensen achter de schermen actief zijn. Wim woont meerdere malen per maand vergaderingen bij rond **beleidsthema's** als Hollebeek, Antwerp Blue Gate, Fort 8, ... gelukkig vaak bijgestaan door Danny, Luk en Frans. En we kunnen rekenen op een schitterend voorzitter, Danny, die heel vaak manusje-van-al is.

Website, Polder.flitsen, flyers, Polder.blad, ... zijn dan weer **communicatiemiddelen** naar jou toe, beste Natuurpunter, die menige uurtjes vergen van Luk en mezelf.

Te vermelden is onze top-kalenderverkoper: André Driesen. Op 15 september had hij al een 140 mensen weten te overtuigen om de werkelijk heel mooie **Natuurpuntkalender 2013** aan te schaffen. Dank André.

Beste lezer, we gaan er weer voor de komende 3 maanden! Jij ook?

Van harte welkom
op onze activiteiten !

Honden kunnen in ons
natuurgebied Hobokense
Polder mee aan de leiband,
maar kunnen niet mee bij
andere activiteiten.

Kostendelend vervoer
(5 eurocent/km wordt op de
afspraakplaats georgani-
seerd)

Kindvriendelijke tocht

Voor deze activiteiten dient
ingeschreven te worden

Woensdag 3 oktober om 19.30 u
Cursus De stad, mijn eerste natuur
Snel inschrijven !!!!

Vandaag start de driedelige cursus
De stad, mijn eerste natuur.
Tweede theorieles op 10 oktober,
telkens in De Schorren, Graspolder-
laan Hoboken.
Praktijkwandeling in Hoboken op
zaterdagvoormiddag 13 oktober met
o.a. bezoek aan een privétuin met
vijvertje.

Lesgever is Wim Veraghtert van
Natuurpunt Educatie.
Leden Natuurpunt betalen 22 euro,
niet-leden betalen 28 euro. In dit
bedrag is een drankje tijdens de
theorielessen inbegrepen.
Wens je nog in te schrijven? Dat
kan. Neem contact op met Ria Thys,
03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Elke dag in oktober vanaf 8 u
Trekvogeltellingen op de Scheldedijk aan Hobokense Polder
Info: Luc Van Schoor, 0494/33 63 09

Al sinds 22 september worden er
dagelijkse trektellingen gedaan op
de Scheldedijk aan de Hobokense
Polder. Voor de resultaten van de
voorbijde dagen kan je een kijkje gaan
nemen op onze website www.hobokensepolder.be - Klik op Waarnemin-
gen. De laatste teldag is voorzien op
zondag 4 november.

Praktisch:

Interesse om dit eens mee te ma-

ken? Bel of mail naar Luc Van
Schoor voor 22 u 's avonds: 0494/33
63 09 of mailen luc.vanschoor@scarlet.be

Meebrengen: verrekijker, (zeer)
warme kledij ook als het niet zo koud
lijkt. Als de weersomstandigheden
meezitten, sta je lange tijd (minstens
2,5 u) stil, dan krijg je zelfs koude
voeten bij 10°C!. Eventueel warme
drank en een vouwstoeltje.

Vrijdag 5 t.e.m. maandag 8 oktober
Burlen van de herten en beversporen zoeken
22 Natuurpunters trekken naar Grupont nabij St-Hubert !

Zaterdag 13 oktober om 9 u
Natuurbeheer in de Hobokense Polder
Info: Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

In het winterhalfjaar is er er veel
werk in het natuurgebied. Het
maandelijks weekendnatuurbe-
heer geeft je de kans om mee de
handen uit de mouwen te steken.
We kunnen ieders hulp gebruiken
om het natuurbeheer uit te voeren:
jong en oud, man en vrouw, ...
Er wordt gewerkt van 9 u tot 13 u.
Een greep uit de uit te voeren
werken voor deze het komende
najaar:
- maaien en afvoeren van maaisel

- onderhoud wandelpaden
- verwijderen van exoten
- verwijderen van sluikstort
Vele handen maken het werk lichter
en geven ook een fijne sfeer. Dus
welkom. Er wordt gezorgd voor een
lekkere koffiekoek voor de noeste
werkers.
Afspraakplaats: Schroeilaan (straat
naast de spoorweg) aan de contai-
ner naast firma Procap. Meebren-
gen: werkhandschoenen en stevige
schoenen of laarzen.

Weekend 13/14 oktober
Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde
Info: André van Langenhove, 03/288 00 81 - 0486/82 68 22

Wintertaling - Foto: Pierre Nowosad

Elke winter organiseert het Insti-
tuut voor Natuur- en Bosonder-
zoek zes watervogeltellingen in
Vlaanderen (midmaandelijks in

de periode oktober-maart). Bij elke
telling worden alle aanwezige wa-
tervogels geteld in zoveel mogelijk
gebieden.

Doel:

- informatie verzamelen over de aantallen, de verspreiding, numerieke trends en habitatkeuze van overwinterende watervogels in Vlaanderen
- het creëren van een referentiekader voor de interpretatie van telresultaten op regionaal of gebiedsniveau
- bijdrage leveren aan internationaal monitoringproject "International Waterbird Census"

Al verschillende jaren nemen we in Hoboken deel aan deze tellingen. Wil je meer info over zo'n telling, neem gerust contact op met André.

Praktisch:

Bel of mail even naar André voor juiste dag en afspraakuur. Meebrengen: warme, waterdichte kledij, verrekijker. Mailadres: andre.van.langenhove@base.be

Dinsdag 16 oktober om 20 u

Open bestuursvergadering in De Schorren !!

Alle geïnteresseerden welkom!

Wegens renovatiewerken in Zaal Moretus vergaderen we voorlopig in De Schorren, Graspolderlaan 32 Hoboken.

Zondag 21 oktober om 9 u

Daguitstap naar Wortel Kolonie en de Halsche Beemden

Info: Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

We verkennen de prachtige omgeving van Wortel Kolonie in het noorden van de provincie Antwerpen. In de voormiddag wandelen we met een gids van Natuurpunt Markvallei, die ons de typische kenmerken van de streek zal vertellen en ons ongetwijfeld langs prachtige wandelpaden zal vergezellen.

's Middags eten we onze meegebrachte picknick op in het Bezoekerscentrum De Klapenster (wel een drankje ter plekke aankopen!). Het gebouw maakt deel uit van de oude landloperboerderij van de kolonie. Natuurpunt Markvallei nam al heel snel het besluit om de restauratie van dit erfgoed voor haar rekening te nemen en er een bezoekerscentrum/verenigingslokaal van te maken. In het bezoekerscentrum kan je gratis het Jan Spannenburgmuseum bezoeken.

Na de middag wandelen we, o.l.v. Luk Smets, in de natuurparel De Halsche Beemden, gelegen nabij rivier het Merkske. Natuurpunt kon hier verschillende terreintjes verwerven. Het gebied bestaat voornamelijk uit botanisch interessante hooilandjes, beekbegeleidende bosjes en natuurlijk het Merkske zelf.

Praktisch:

We vertrekken op de parking aan de Kioskplaats in Hoboken STIPT om 9 u. Meebrengen: picknick, verrekijker, laarzen !!!!, fototoestel
Deelnameprijs: 2,50 euro (onkosten plaatselijke gids) en geld om een middagdrank aan te schaffen. Ter plekke afrekenen.

We verplaatsen ons met eigen wagens op basis van kostendelend vervoer: 0,05 euro per km te betalen aan de chauffeur. Terug in Hoboken omstreeks 18 u.

Om te weten wie graag meerrijdt en wie kan chauffeur, vragen we om je **deelname te melden voor 19 oktober** bij Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

*Blauwe reiger
Foto: Jan Rose*

Bezoekerscentrum De Klapenster

Zaterdag 27 oktober vanaf 19 u

Heksentocht in de Hobokense Polder Spookverhalen worden opgediept in een griezeltocht voor jong en oud

Een organisatie van Wijkraad Polderstad en met medewerking van
Natuurpunt Hobokense Polder

In groepjes van een 20-tal personen maak je een griezelige wandeling door de Hobokense Polder en word je verrast door spannende en leuke verhalen en vurige intermezzo's. Als afsluiter wacht je een lekker bord duivelse pieren, overgoten met een heuse heksensaus, bestrooid met gemalen teennagels van de weerwolf. Mmm...

UitHuis Hoboken presenteert een professionele act die verwondert en ontroert, of ... een griezelact die iedereen de stuipen op het lijf jaagt.

Het begrip "heks"

Een heks is volgens het volksgeloof iemand, vaak een vrouw, die in contact treedt met boze machten, waardoor de heks mensen en dieren kan betoveren en schade berokkenen maar soms ook genezen. In het volksgeloof ligt de nadruk op het kwaadaardig handelen van de heks.

Binnen het christendom werd mettertijd hekserij meer en meer in verband gebracht met aanbidding van de duivel.

Vrijwel alle culturen en religies kennen een begrip 'heks'. De omschrijving ervan loopt echter nogal uiteen; ook onder historici en antropologen bestaat geen algemeen aanvaarde definitie. Daarom is de vraag of heksen bestaan niet te beantwoorden.

Praktisch: Reservatie en vertrekpunt: Taverne De Schorre, Graspolderlaan 32 - 03/828 49 96

Vooraf reserveren verplicht!
Deelnameprijs: 15 euro p/p

Net als vorig jaar levert Natuurpunt Hobokense Polder gidsen en zorgen onze Goudklompjes voor logistieke ondersteuning!

Zaterdag 17 november om 9 u

Dag van de Natuur: Natuurbeheer in de Hobokense Polder i.s.m. Wijkraad Polderstad

Gratis soep en broodjes voor al wie komt helpen!

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com of
Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be (beheer) en Ria
Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be (picknick)

Dit weekend wordt in tientallen natuurgebieden aan natuurbeheer gedaan. Het is immers DAG VAN DE NATUUR.

Op die dag willen we in Hoboken zoveel mogelijk vrijwilligers betrekken bij het beheer van ons natuurgebied en ook aan de 'buitenwereld' het

Aan de slag voor betere natuur!

vrijwilligerswerk en de inzet van onze vrijwilligers belichten.

Iedereen, jong of oud, man of vrouw, kan wel een werkje vinden naar maat. Dus zeker welkom !!!

We kunnen op deze Dag van de Natuur rekenen op de gewaardeerde medewerking van Wijkraad Polderstad.

Wat gaan we doen? Op verschillende plaatsen gaan we wilgenstruweel

verwijderen en zullen we riet en ruigtekruiden maaien. Tijdens onze werkdag zetten we de groene kikker in the picture, een soort die we in de Hobokense Polder de nodige bescherming willen bieden.

Praktisch:

We starten om 9 uur aan de Scheldelei, tegenover Leigrachtlaan (= begin van rolstoelpad).

Er wordt gewerkt van 9 tot 12 u en

van 13 tot 16 u.

Tussen 12 en 13 u krijgt elke werker een lekkere gratis picknick aangeboden.

Om in te schatten wat we best voorzien voor de picknick, vragen we wel dat u zich via mail of telefoon meldt bij Ria Thys, en dit ten laatste vrijdag 16 november.

Meebrengen: werkkledij, stevige schoenen of laarzen, handschoenen

Weekend 17/18 november

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81 - 0486/82 68 22

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 13/14 oktober

Dinsdag 20 november om 20 u

Open bestuursvergadering in De Schorren !!

Alle geïnteresseerden welkom!

Zaterdag 1 december om 19.45 u

Fotopresentaties: Schotland (Luc Van Schoor en Sonja Van Kerckhove) **en 2 korte reeksen over de afdelingsweekenden Voerstreek** (Marnix Lefranc) **en Hertenweekend Ardennen** (Ria Thys)

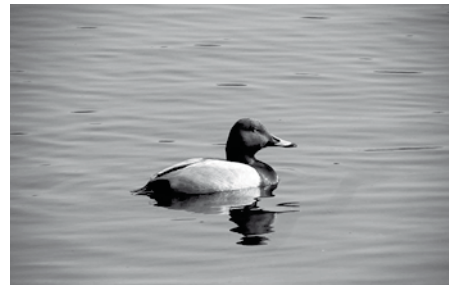
We starten de avond met twee korte reeksen. In 2012 organiseerde Natuurpunt Hobokense Polder tweemaal een weekend. Zowel de deelnemers aan de Voerstreek (juni 2012) als die van het Hertenweekend in Grupont (oktober 2012) bezorgden prachtige foto's. We tonen u graag enkele sfeerbeelden van beide weekends. We voorzien hiervoor 2 x 15 à 20 minuten.

Na een korte pauze maken we tijd voor de "hoofdbrok" van de avond: Schotland ! Schotland stond al geruime tijd op het verlanglijstje van Luc en Sonja. Daarom trokken ze van half mei tot half juni 2011 met de camper naar dit fascinerend land. Vanavond presenteren ze een beeldmontage van hun 3000 km lange trektocht, met o.m. drie prachtige boottochten, bij een sterk wisselvallig weertje.

Schotland behoort dan wel tot Groot-Brittannië, het blijft nog altijd een ander land met een eigen vlag, eigen cultuur en rechtssysteem, eigen bankbiljetten en een eigen bestuur. Schotland, met zijn prachtige landschappen, zijn rijke tradities en zijn legendarische gastvrijheid, is een uniek vakantie-land. Het is een

land van contrasten met woeste kusten en ruige maar ook liefelijke landschappen waarvan de grote verscheidenheid één der aantrekkingspolen is voor natuurliefhebbers. Hoe verder noordwaarts je trekt, hoe onherbergzamer en ruwer het landschap wordt, maar hoe meer je het ware Schotland ontdekt.

De reis begon en eindigde aan de oostkust. Langs de Noordzee in het grensgebied tussen Schotland en Engeland bevinden zich een aantal unieke vogelgebieden waarvan de Farne eilanden, St Abbs Head en Bass Rock de belangrijkste zijn. Ze staan bekend om hun enorme broedkolonies van zeevogels. Na een bezoek aan de boeiende hoofdstad Edinburgh trokken beide Natuurpunters naar het "Loch Lomond and Trossachs National Park". Dit oudste nationaal park van Schotland is een prachtig bosrijk natuurgebied met grote en kleine lochs. Vervolgens ging de reis naar de woeste westkust waar o.a. het eiland Mull, Ardnamurchan en Skye werden bezocht. Meer landinwaarts ging het terug

Tafeleend

Foto: André Van Langenhove

Holle weg in de Voerstreek

Foto: Danielle Van Nieuwenhuyse

SCHOTLAND

19 mei - 22 juni 2011

met *Luc Van Schoor en Sonja Van Kerckhove*

hogerop naar het nationaal park "De Cairngorms" (of Cairngorm Mountains) in de Schotse Hooglanden. Vandaaruit trokken ze weer richting oostkust waar ze na een verblijf nabij Dundee nog een boottocht rond de imposante Bassrock meepikten. We maken kennis met de kenmerkende Schotse landschappen, met zeehonden en boommarters, met typische kolonie vogels zoals zeezoeten, alken, Jan-van-Genten, papegaaiduikers, Noordse stormvogels en drie-teenmeeuwen, maar ook met minder algemene soorten als zeearend,

morinelplevier en Alpensneeuwhoen. Ja, Schotland heeft nog heel wat natuurtroeven in petto. Luc en Sonja willen er alvast terug naartoe.

Praktisch:

Welkom om 19.45 u in de prachtige Sterrenzaal van Ontmoetingscentrum Nova, Schijfstraat 105 2020 Antwerpen-Kiel.
Inkom: 2 euro p/p
Dranken zijn aan zeer democratische prijzen aan te schaffen.
Einde voorzien omstreeks 22.30 u

Zaterdag 15 december om 9 u

Natuurbeheer in de Hobokense Polder

Info: Danny Jonckheere, 03/828 64 03 – jonckheeredesmedt@gmail.com of Wim Mertens, 03/216 93 62 – wim.a.mertens@skynet.be

Vandaag iets speciaals. We gaan aan de Scheldelei een "legheg" of "vlechtheg" leren maken onder de kundige leiding van Frederik Nijman. En bedoeling is dat we al een behoorlijk stuk van de Scheldelei kunnen aanpakken.

Praktisch:

Afspraak voor het natuurbeheer om 9 u op de Scheldelei (tegenover Leigrachtlaan) te Hoboken.

Meebrengen: warme kledij, laarzen, werkhandschoenen.

Danny zorgt zoals steeds voor een lekkere koffiekoek. Ria brengt koffie en thee mee voor de werkers. Voor deze activiteit dient ingeschreven én gestort te worden (= cursus met te betalen lesgever). Koffiekoek en warme drank zijn inbegrepen. Meer info blz 9 (Cursus/workshop legheg of vlechtheg maken)
Einde voorzien omstreeks 13 u.

Weekend 15/16 december

Watervogeltellingen in de Hobokense Polder en langs de Schelde

Info: André van Langenhove, 03/288 00 81 - 0486/82 68 22

Legheg of vlechtheg

Voor verdere praktische afspraken: zie kalender 13/14 oktober

Zondag 16 december om 8.30 u

Natuurgebieden in de haven van Antwerpen-Linkeroever

Gids: Marnix Lefranc, marnix.lefranc@telenet.be - 0499/23 01 91
Leiding: Ria Thys, ria.thys@telenet.be - 03/289 73 66

Linkeroever?

Meteen duikt een grauw beeld op van industrie, volgestouwde containerschepen en voorbij razende vrachtwagens. Toch is dit maar de halve waarheid over Linkeroever.

Te midden van dit economisch bolwerk kan Linkeroever uitpakken met unieke natuur van onschatbare waarde. De landschappen leven dan ook bij gratie van het uitgesproken

contrast : op de voorgrond vogels die in modderige slikken hun kostje bij elkaar scharrelen, terwijl industriële installaties de horizon domineren.

De schorren en polders van Linkeroever zijn van cruciaal belang voor tal van trekvogels. Zij vinden hier op hun marathonvlucht van soms duizenden kilometers een deugd-doende stop- of pleisterplaats om te verpozen en hun vetreserves aan

te vullen. Sommigen blijven maar even, anderen brengen er heel de winter door. Het gebied is eveneens van belang voor talloze beschermde vogels die hier komen broeden. Het gebied geniet op Europees niveau de status van beschermd Vogelrichtlijngebied.

De Europese natuurwetgeving betekent een belangrijke randvoorwaarde voor de havenuitbreidingsplannen. Natuurgebieden die verdwijnen

omwille van havenuitbreiding moeten gecompenseerd worden door natuurinrichtingsprojecten in de nabije omgeving. Dit heeft er toe geleid dat er de voorbije jaren heel wat veranderd is op Linkeroever.

Op zondag 16 december gaan we een kijkje nemen met speciale aandacht voor de vele wintervogels die er vertoeven. Tot de mogelijkheden behoren kolgans, smient, pijlstaart, brilduiker, nonnetje, grote zaagbek, smelleken, blauwe kiekendief en slechtvalk. De gebieden die we zullen bezoeken liggen nog niet vast. Dit zal de dag zelf bepaald worden afhankelijk van wat we allemaal te zien krijgen.

Praktisch:

Verplicht om op voorhand in te schrijven bij Ria Thys. Zo kunnen kandidaat-deelnemers met vervoersproblemen zeker mee.

Om het u zo gemakkelijk mogelijk te maken, voorzien we drie vertrekplaatsen!

Cultureel Centrum in Aartselaar om 8.30 u / Zwembad/sporthal om 8.30 u / Hoboken om 8.30 u /

Antwerpen-Linkeroever terminus tram 15 om 9 u

We rijden kostendelend met eigen wagens aan 5 eurocent/km

Kun je niet de hele dag mee dan kun je vroegtijdig afhaken, wel op voorhand de gids of leiding verwittigen. Dan moet je wel over eigen vervoer beschikken.

Kun je enkel in de namiddag aanwezig zijn? Kom dan tegen 13 u naar de kerk van Verrebroek, mits verwittigen van gids of leiding.

Mee te brengen: zeer warme kledij, laarzen of stevige wandelschoenen, verrekijker (evt. telescoop), vogelgids en lunchpakket.

Terug in Antwerpen-Linkeroever omstreeks 17.30 u - Terug in Aartselaar omstreeks 18 u - Terug in Hoboken omstreeks 18 u

Kolgansen in de vlucht

Foto: Jan Rose

Canadese en grauwe ganzen

Foto: Luk Smets

Dinsdag 18 december om 20 u

Open bestuursvergadering in De Schorren !!

Alle geïnteresseerden welkom!

Een uitstap met onze burenen!

De afdeling Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS) organiseert:

Herfstwandeling in Wolvenberg, Berchem op zondag 7 oktober

Wolvenberg is het enige natuurgebied in de binnenstad van Antwerpen. Het ligt op een boogscheut van het station van Berchem, tussen Posthofbrug en Grote Steenweg aan weerszijden van de Kleine Ring. Het is er heerlijk uitblazen, in het hart van de stad.

Wolvenberg toont de wandelaar een sterk staaltje van spontane verbosching op een typisch Antwerpse bodem. Zo vind je op de hellingen en de hoger gelegen delen heel wat iep, op de lager gelegen gedeeltes gewone es, schietwilg, zomereik en veldesdoorn. In de rijkelijke struiklagen tref je framboos, hazelaar, sleedoorn, rode kornoelje, kardi-

naalsmuts en gewone vlier. Ook dolle kervel, look-zonder-look en gele nagelkruid hebben het er danig naar de zin. Dankzij het jaarlijks maaien van de spoorwegberm, kan je in de bloemrijke graslanden vol margriet ook gewone sikkel-klover en veldkruiders bewonderen. Ook tal van waterplanten en amfibieën voelen zich thuis in Wolvenberg. Behalve bos en kalkrijke graslanden, vind je er immers ook een vochtig wilgenbroek met poelen.

De wandeling start om 10 u aan de ingang op Posthofbrug en eindigt omstreeks 12.30 u.

Cursus/Workshop Legheg of vlechtheg maken

Zaterdag 15 december

Vandaag steken we de handen uit de mouwen!

We gaan namelijk leren hoe we een erg uitgegroeide haag kunnen "intomen" door er een legheg of vlechtheg van te maken.

Heggen en houtkanten kwamen vroeger zeer frequent voor in landbouwgebied. Heggen zorgden voor veekering (prikkelraad bestond nog niet) en houtkanten leverden hout voor de haard en voor materiaal. Boeren waren dus zeer gemotiveerd om deze kleinschalige landschapselementen te onderhouden.

In onze regio - van Klein-Brabant tot het noorden van de provincie Antwerpen - loopt al meer dan 15 jaar de Behaag natuurlijk-actie, waarbij mensen streekeigen haagplanten kunnen aankopen aan zeer democratische prijzen.

Maar onze inheemse hagen kunnen hier natuurlijk zeer goed gedijen, zo goed dat we wel eens hoognoedig moeten ingrijpen. En waarom dan niet het oude concept van een vlechtheg of legheg toepassen. Het is een spectaculaire methode om een haag te onderhouden. Daarbij wordt de hoofdtak ingekapt en omgebogen. De omgebogen takken worden ingevlochten zodat een horizontaal raster ontstaat. Vanuit de stronk groeien opnieuw verticale

takken zodat er een zeer dicht raster ontstaat.

Het resultaat is verbluffend mooi. De workshop wordt gegeven door Frederik Nijman, werkzaam in het Provinciaal groendomein de Averegten als stielman en tevens 'uitbater' van de bioboerderij aldaar. Hij is reeds jarenlang actief in de groensector en bijzonder geïnteresseerd in milieuvriendelijke (en vaak traditionele) landbouwtechnieken. Maar uiteraard gaan we ook zelf aan de slag om ons dit concept eigen te maken.

Praktisch: Samenkomst om 9.30u

aan de Scheldelei - tegenover Leigrachtlaan - in Hoboken. Einde voorzien omstreeks 12.30 u.

Inschrijven is verplicht en kan door storten van 6 euro op rek 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. In het deelnamebedrag is een koffiekoek en een koffie of thee inbegrepen. **Graag inschrijven voor 10 december.**

Meebrengen: warme kledij, laarzen, stevige werkhandschoenen
Info over workshop bij Ria Thys, 03/289 73 66 - ria.thys@telenet.be

Mclarsj in Concert

Tijdens onze protestactie op Petroleum-Zuid enige jaren geleden, verzorgden zij een gesmaakt optreden, toen nog onder de naam The Quest. Intussen hebben de bandleden, waaronder Resi, één van onze actieve medewerkers, al heel wat ervaring opgedaan. We kondigen met plezier hun concert aan in Hoboken.

Zin in een leuk avondje uit vol muziek, inspirerende songs, eigen geschreven nummers uit het verre Sicilië, Ierland, Engeland en Wales ?

U bent dan van harte uitgenodigd op **zaterdag 3 november** om 20 u (deuren 19 u) in de Muziekacademie, Lageweg in Hoboken.

Kaarten zijn in voorverkoop aan het luttele bedrag van 6 euro te verkrijgen bij het management.

Stuur gerust een mailtje met aantal personen naar mclarsj@hotmail.

com of bel vanaf 17 u naar Yolande: 0473/75 25 60

Werken in de Polder met de Goudklompjes en anderen

Tekst: Roger Desmedt - Foto's: Paul Van den Broecke

Woensdag 6 juni

4 Gkl's trotseren de weergoden om de greppel aan de Metaalstraat (nieuwe inkom) voor te bereiden GEEN schoolkinderen of derden. Totaal = 4 werkers

Woensdag 13 juni

Werken in de Polder met Hofke van Thys aan hun Polderke van Thys Vandaag werd het "Polderke van

het tijd was om terug naar de school te vertrekken lag hun "Polderke" er al zeer mooi bij.

We kregen ook even bezoek van de "polderpoes" (blijkbaar weer gedumpt? Zit hier al een drietal weken) wat de kids ook weer wat afleiding bezorgde.

Bij de lunch van de Gkl's, kwam de "polderpoes" fier haar gevangen muizen tonen en liet zich enkele

Maandag 25 juni (NM)

3 Gkl's en 4 anderen, worden opgetrommeld om een afgezonderde koe op te sporen.

Uiteindelijk gevonden, maar alle hulp kwam te laat. De koe moest afgeemaakt worden!

Totaal = 7

Dinsdag 26 juni

Franz en André bekijken gevolgen brand ter plaatse met twee agenten. Ook bestuur neemt contact op met politie en derden.

Totaal = 2

Woensdag 27 juni

7 Goudklompjes werken verder de paden aan het "Zandweel" af

Woensdag 4 juli

9 Gkl's + Iori en Yaro nemen het aardgaspad en het veldje 101 onder handen.

11 werkers klaarden de klus in de voorziene tijd.

Maandag 9 juli

Gilbert VdV en Franz VL maken aan Reigershoek een weg open.

Totaal = 2

Woensdag 11 juli

Feestdag, geen werkdag - Gkl's rusten even uit.

Behalve Franz VL. Die van deze dag gebruik maakte om de messen van de maaibalk te scherpen en aan te spannen. Knap werk Franz.

1 GKL

Dinsdag 17 juli

Franz spendeert heel wat tijd en spuurwerk aangaande de sluikstorten.

Gilbert VdV bespreekt mogelijkheden "ophalen maaisel" met Levanto

Totaal = 2

Woensdag 18 juli

6 Gkl's maaiden het rode wandelpad van het "Plat Bord" tot aan het raster. De maaibalk deed het voortreffelijk.

Thys" onder handen genomen. Toen we aan de werkplek aankwamen, was het niet lang wachten op de Hofke van Thys – kids van meester Piet. Zij kwamen daar fluks aangestapt en ... ze hadden er zin in. Na wat uitleg van André VL hoe er gewerkt moest worden, vlogen de kids er in.

Paul moest zich reppen met de maaibalk, 25 paar handen trokken de JDK stronken onder de maaibalk uit. Gilbert VdV, André VL, Franz en Gilbert P gingen de omgevallen boom aan het Eikenpad opruimen. Paul met de maaibalk, André D en ik bleven bij de kids om het "Polderke" verder op te ruimen.

Al snel lag onze vijand N°1 plat, met weer een flinke uitbreiding, en was het afvoeren geblazen.

Na een welgekomen pauze, vlogen de kids er nog even flink in en toen

liefkozingen welgevallen.

Na de lunch nog wat opruimen en toen was het weer tijd om te vertrekken.

Een mooie (droge - soms ook zon) natuurdag zat er weer op.

7 Gkl's - Meester Piet - 25 kids

Totaal = 33 werkers

Woensdag 20 juni

3 Goudklompjes plaatsen de nieuwe poort aan het Broekskot (bedankt Willy voor het aanmaken).

4 Goudklompjes nemen het "Zandweel" onder handen.

Dus 7 Gkl's in totaal deze woensdag.

Maandag 25 juni (VM)

André en Franz in de weer betreffende brand hooibalen

Franz legt klacht neer bij de politie Totaal = 2

Ondanks het kleine aantal werd er een flink stuk vrijgemaakt.
Totaal = 6

Donderdag 19 juli

Danny, Wim en Gilbert VdV bereiden de uitbreiding van het raster voor.
Totaal = 3

Woensdag 25 juli

Onder tropische weersomstandigheden maaiden 4 GKI's de boorden van het gele wandelpad, van het plat bord tot aan het raster. Ook het veldje met JdK gedeeltelijk opgeruimd. Ook de mogelijke uitbreiding van het raster eens bekeken met Gilbert.
Totaal = 4

Woensdag 1 augustus

Vandaag onder tropische omstandigheden het Eikenpad gemaaid en opgeruimd.
Het Eikenpad ligt er weer fris en vrolijk bij, de wandelaars kunnen in rijen van drie vrolijk pratend verder wandelen.
Ook enkele veldjes werden vrijgemaakt en de JdK werd weggemaaid. Een heerlijke, vruchtbare dag zat er weer op.
Totaal = 7

Maandag 6 augustus

Werken in de Polder met jongeren i.v.m project "Ik word later natuurwerker", van de Jeugddienst van Wilrijk (deel 1: 6 – 8 jarigen). 6 Goudklompjes waren al vroeg paraat om de werken voor te bereiden en het

gereedschap klaar te leggen. De omgeving van Procap werd vandaag ontdaan van Japanse duizendknoop.

De jongeren (16 + 2 begeleiders) hadden er zin in en vlogen er enthousiast in. De hopen JdK die wij al klaargelegd hadden, werden netjes afgevoerd naar de weg, waar het later wordt opgehaald door de Groendienst. Buiten enkele druppels, bleef het verder droog, ik hoop alleen dat de kids ook droog thuis zijn geraakt, want na de opruim was er een flinke bui.
Tot een volgende keer? Bedankt kids van Wilrijk.
Totaal = 24

Dinsdag 7 augustus 2012

Werken in de Polder met jongeren i.v.m project "Ik word later natuurwerker", van de Jeugddienst van Wilrijk (deel 2: 9- 12 jarigen).
De 7 jongeren (9 - 12 jaar) met hun twee begeleidsters waren schitterend op tijd (de bus deed het vandaag wel).
Na een inleidende uitleg, wat is de Polder, wat gaan we doen, waarom? werden de taken verdeeld en vlogen de kids er enthousiast in. We werkten verder aan de twee velden gemaaid JdK, die gisteren voorbereid werden en gedeeltelijk door de ploeg van gisteren was opgeruimd.
De 4 Goudklompjes kwamen handen te kort om deze ijverige kids te begeleiden.
Tijdens de pauze kregen we bezoek van de Schepen voor Jeugd van

de Stad Antwerpen Güler Turan. Zij kwam de vrijwilligers, begeleiders en de kids feliciteren met hun werk. De Schepen was zeer belangstellend in ons werk in de Polder en ging na de pauze samen met de kids aan het werk. Dit werd door de vrijwilligers, de begeleiders en de kids zeer gesmaakt, een Schepen van de "koekestad" die samen met hen het maaisel op de tractorkar schepte. Na het vertrek van de Schepen (zij was net terug uit vakantie en haar begeleider kreeg gedurig telefoontjes) was dit dan ook het top – item van de gesprekken.

Ondertussen werd onze tractor ook van nieuwe banden voorzien. Met deze nieuwe "schoenen" werd de overvolle kar naar de maaiselhoop gereden en gelost.

Bedankt kids, begeleiders en verantwoordelijken van de Jeugddienst Wilrijk.

Maaisel werd op gescheiden hopen langs de weg van Procap gelegd. Wordt opgehaald door Groendienst.
Totaal = 13 + Schepen G Turan en begeleider.

Woensdag 8 augustus

9 GKI's maaiden het wandelpad van het rolstoelpad tot raster Verbindingsweg.
Ook het Rolstoelpad tot aan het Kijkpunt werd vrijgemaakt.
Het maaisel werd op gescheiden hopen (JdK en maaisel) weggelegd aan ingang en links van rolstoelpad. Wordt opgehaald door Groendienst. Op de terugweg werd de wandeling langs Scheldelei ook vrijgemaakt.
Totaal = 9

Maandag 20 augustus 2012

2 GKI's (Gilbert VdV en Franz) maken verbindingsweg naar Castrol open om vrachtwagens met zand beter te laten passeren.
Totaal = 2

Dinsdag 21 augustus 2012

Coördinatie opvullen Metaalstraat (Franz)
1 GKL

Woensdag 22 augustus

9 Goudklompjes (Gilbert VdV, André VL, Franz, André D, Michel, Paul, Chris, Gilbert P en ik) + 2 jongeren

(Iori en Yaro) stonden paraat om onder goede weersomstandigheden (zon, maar ook een fris windje) de verbindingsweg van aan het raster tot aan de Scheldedijk aan te pakken.

Het struweel en begroeiing werd met de maaibalk en de bosmaaier afgedaan en opgeladen op de tractor, die dit vervoerde naar de stortplaatsen. Tijdens de maaiwerken werd een pistool (cal. 22?) gevonden, dat door André VL zal overgedragen worden aan de politie (misdaad of overval?) Ondertussen moest ook Freddy (NP) geassisteerd worden bij het ophalen van de strobalen, die dus nu ook uit het gebied zijn gehaald. Liggen bij de al gemaakte maaiselhopen, Procap en rolstoelpad.

Een drukke, waardevolle natuurdag zat er weer op.

9 GKI's + 2 jongeren (Iori en Yaro)

Totaal = 11

Donderdag 23 augustus

Franz controleert opvulwerken.

1 GKL

Dinsdag 28 augustus

Gilbert VdV, Michel en Franz bereiden steunbalken voor van de nieuwe poort voor de Metaalstraat.

Totaal = 3

Woensdag 29 augustus

Vandaag in "hoog"zomerse toestanden in gespreide slagorde gewerkt in de Polder.

9 GKI's + Yaro moesten er direct invliegen, want er was heel wat te

laden. Adri, John en Peter hadden andere bezigheden.

De steunpalen voor de nieuwe poort aan de Metaalstraat + dwarsbalken, cement, boskiezel en al het andere materiaal werd in de tractorark geladen. De rest van het materiaal werd door Paul met de maaibalk + kar meegenomen. De tractor moest rondrijden, gevolgd door auto's (veiligheid) en aan de Metaalstraat/Naf-taweg werd er verzamelen geblazen. Gilbert met bosmaaier, Paul met de maaibalk en Gilbert P en André D met rakels en rieden begonnen aan de schoonmaak van de ingang + alternatieve weg. Yaro en ik namen de greppel onderhanden, uitgraven, verstevigen (stenen) + buis plaat-

sen en nadien volledig aanvullen en bedekken met boskiezel.

Michel, Franz, André VL en Chris plaatsten de nieuwe poort aan de ingang.

Na een welgekomen pauze (warm en zwaar werk), werd er verder gewerkt aan de poort, de greppel werd gedicht en de alternatieve weg werd verder gemaaid.

Na de lunch werd er nog wat opgeruimd en stenen aangebracht ter versteviging van de ingang en ... dan was het weer tijd om te vertrekken. Een goedgevulde, productieve dag zat er weer op.

De douche nadien deed deugd.

9 GKI's + Yaro

Totaal = 10 werkers

Deze handelaars ondersteunen Natuurpunt Hobokense Polder

Hartelijk dank aan onderstaande handelaars en bedrijven voor de financiële ondersteuning die we van hen krijgen voor de verdere ontwikkeling van ons natuurgebied

Fietsenwinkel Hobobikes BVBA, Kapelstraat 137, 2660 Hoboken Tel. 03/827 58 47

Uurwerken, juwelen en optiek, Annik De Mey, Kioskplaats 81 / 83, 2660 Hoboken Tel. 03/830 21 12

BVBA Javebo, J. Stormstraat 29, 2660 Hoboken Tel. 03/827 46 05

Verzekeringen en beleggingen Alert N.V., Kioskplaats 60, 2660 Hoboken Tel. 03/827 31 50

Verzekeringskantoor Marc Van Ruymbeke, Frans Smekensstraat 7, 2660 Hoboken Tel. 03/827 29 48

Beenhouwerij Van der Keere, Kapelstraat 39, 2660 Hoboken Tel. 03/827 53 01

Firma Procap, Plastieken dopjes, Schroeilaan 15, 2660 Hoboken Tel. 03/830 40 00

Aan tafel BVBA, Fried Denayer, Pierre Van den Eedenstraat 47, 2660 Hoboken Tel. 03/828 53 28

Taverne De Schorren, Graspolderlaan 32, 2660 Hoboken Tel. 03/828 49 96

Victor Van den Eede & zonen houthandel, Oudestraat 101, 2660 Hoboken, Tel. 03/827 56 84

Sluikstorten in de Hobokense Polder

Tekst en foto's: Gilbert Van de Velde

Op woensdag 27 juni hebben we met de Goudklompjes de wandelwegen op de Schelgedijk voor een tweede maal gemaaid. Alle paden liggen er weer piekfijn bij en – oh ironie – bij ons vertrek nemen we nog twee blikjes en een petfles zwerfvuil mee.

Nog voor het weekend komt de melding over een eerste groot sluikstort op de dijk in het Polderbos binnen, spoedig gevolgd door de melding van een tweede.

Het blijkt hier om bergen bouwafbraak materiaal te gaan.

Ik neem contact op met de sluikstortlijn, maar omdat ik weet dat zij enkel op de openbare weg opruimen, vraag ik om mij door te verbinden met de juiste dienst.

Daar wordt beloofd naar een oplossing te zoeken.

Op dinsdag 3 juli vind ik een derde sluikstort, op het wandelpad dat wij daags nadien zouden gaan maaien.

Intussen heeft onze conservator, Wim Mertens, contact opgenomen met de Groendienst van de Stad Antwerpen en via hen worden de mensen van JAAP ingeschakeld. Ik neem ook nog eens contact met de dienst sluikstort en er wordt gevraagd om nog even geduld te hebben ... er wordt aan een oplossing gewerkt.

Donderdag 5 juli vraagt de dienst sluikstort mij om samen eens naar de sluikstorten te gaan kijken. Tot mijn grote verbazing staan er 5 mensen van JAAP bij een van de sluikstorten te wachten. Deze mensen zijn echter totaal niet uitgerust voor dit soort werk. Na de nodige telefoontjes werd dan overeengekomen dat zij de volgende dag zouden terugkomen om al het sluikstort op de kleine parking aan het einde van

de Scheldelei te deponeren waar de dienst sluikstort wel mag komen opruimen (= openbare weg).

Er gebeurt echter een hele tijd niets en het is uiteindelijk de Groendienst van Hoboken die de 3 sluikstorten op maandag 16 juli komt opruimen.

Onze Polder ligt er eindelijk, dank zij hen, weer even netjes bij want ... in de namiddag komt er de melding van een nieuw sluikstort !

Een attente wandelaar heeft de nummerplaat van een rode Bulgaarse ca-

mionette genoteerd. Deze gegevens werden aan de politie doorgegeven. Kort nadien wordt sluikstort nummer 5 gevonden, gelukkig ruimen de mensen van de Groendienst van Hoboken ook deze storten vliegensvlug op, waarvoor nogmaals onze dank. Tegelijkertijd sluiten zij de Schelgedijk t.h.v. 'de Castrol' af door middel van de oude bareel die al jaren niet meer gebruikt werd. Strikt genomen is dit de bevoegdheid van de dienst Zeeschelde van het Vlaams Gewest, maar nood breekt wet.

En ... wat hebben we vandaag geleerd?, zou Piet Huysentruyt zeggen:

1. Zorg steeds dat alles goed afgesloten is.
2. Zie je een sluikstort in de Hobokense Polder: bel dan niet zelf naar de dienst sluikstort en/of naar de politie maar contacteer zo snel mogelijk één van de mensen van Natuurpunt Hobokense Polder, die dan de nodige stappen zal zetten. Het natuurgebied Hobokense Polder valt namelijk niet onder de bevoegdheid van de dienst sluikstort.

Wij danken al de attente wandelaars die de moeite namen om de sluikstorten te melden en zeker niet te vergeten: de mensen van de Groendienst van Hoboken !

Wat gebeurt er in de Polder?

Wim Mertens

Runderen sterven

Na de twee geboortes de voorbije lente zijn er nu ook twee runderen gestorven. Eén koe, de moeder van Fauno, was ziek en sterk verzwakt. Op het moment dat we wilden ingrijpen, was ze verdwenen. Ze had een rustig plekje gezocht om te sterven. De tweede was een os met een gebroken bekken. De oorzaak van de breuk is niet bekend. Dit dier was

voordeel halen uit de afbraak van het dode dier. Dit is een deel van een natuurlijke kringloop. In kleine natuurgebieden in het midden van een stad, zoals de Hobokense Polder, kan dit vanzelfsprekend niet. Met veel moeite werden de kadavers uit het natuurgebied verwijderd. Bij deze willen we iedereen danken die hierbij geholpen heeft (in de eerste plaats André en de mensen van de Natuurpuntboerderij in Mechelen).

De tijdelijke stal in het begrazingsraster, bedoeld om de noodzaak aan schuilmogelijkheden bij runderen in natuurgebieden te onderzoeken, zal nog een jaar langer blijven staan. Het experiment loopt nog verder (meer informatie vind je elders in dit Polder.blad). Uit de eerste resultaten blijkt dat het schuilhok nagenoeg niet gebruikt wordt door de runderen. Ze vinden voldoende beschutting elders onder bomen en struiken.

Paarden en ander dieren-leed

Eén van onze

Konik-paarden had in augustus te kampen met een gezwollen knie. De dierenarts schreef tien dagen medicatie voor. Beslist geen makkelijke opdracht om dergelijke half wilde dieren medicatie toe te dienen, maar onze plaatselijke cowboy André bracht dit alweer tot een goed einde. Het paard is ondertussen helemaal genezen.

Begin september kregen we melding

van een dode vos in het begrazingsraster. Godelief, André en Danny gingen op zoek op basis van een nauwkeurige plaatsbeschrijving. Toch bleek het arme dier moeilijk te vinden. Om te sterven was deze volwassen vos weggekropen onder de vegetatie. Uiterlijk waren er geen kwetsuren te zien, waarschijnlijk is het dier bezweken aan een ziekte. Al snel bleek dat dit niet de enige vos is die zich ophoudt/ophielt in het natuurgebied, want nadien werd nog meerdere keren een vos waargenomen.

Sluikstort en vandalisme

Eind juni ontdekten we een groot sluikstort in Polderbos achter het Nieuwe Zandweel. Er werden hier enkele karren bouw- en afbraakafval gedumpt. Het sluikstort was zo groot dat opruimen ervan door onze eigen vrijwilligers niet kon. We hebben via verschillende wegen de hulp van de stad Antwerpen ingeroepen. Het had aardig wat voeten in de aarde, maar uiteindelijk werd het sluikstort opgeruimd door verschillende diensten van de stad. Helaas, het afval was nog niet opgeruimd of een wandelaar meldde ons een nieuw sluikstort op nagenoeg dezelfde plaats. Hij zag zelfs het afval dumpen uit een bestelwagen op klaarlichte dag! In principe wordt gemotoriseerd verkeer van de Scheldedijk geweerd. Maar de paaltjes die auto's moeten tegenhouden op de Scheldedijk aan de kant van Petroleum Zuid waren al een hele tijd verdwenen. Het plaatsen van deze paaltjes is dan weer de verantwoordelijkheid van de Afdeling Zeeschelde van Waterwegen en Zeekanaal n.v.. Een dringende herstelling was in de vakantieperiode niet mogelijk. Uiteindelijk besliste de Groendienst van de Stad Antwerpen om de oude bareel terug neer te laten. Geen ideale situatie voor fietsers, maar het sluikstortprobleem was alvast opgelost. In het najaar zal de Dienst Zeeschelde een definitieve oplossing uitwerken. Maar hiermee was het sluikstortprobleem toch nog niet van de baan. Door hooiwerken bleef de afsluiting aan de Metaal-

nog niet dood toen het werd gevonden. Een dierenarts verloor het uit zijn lijden. Dergelijke sterfgevallen zijn zeer spijtig en bovendien pijnlijk voor de mensen die de kadavers vinden of helpen verwijderen. Maar doodgaan hoort bij leven en is ook een deel van de natuur. In heel grote natuurgebieden in Nederland (Oostvaarders Plassen) verwijdert men de kadavers zelfs niet. Hierdoor kunnen heel wat dieren en andere organismen (bacteriën, schimmels...) hun

straat enkele dagen open en ja hoor, ook daar een hoop slukstort!

En ook het vandalismeleed blijft duren. Eind augustus werd de deur van de kijkhut nog maar eens uit haar hengsels getrokken en in het Broekskot gekieperd. Tegelijkertijd blijft het vanuit politieke hoek oorverdovend stil na onze vraag voor meer toezicht. We zullen de nieuwe bestuursploeg na de verkiezingen onmiddellijk onze problemen voorleggen. Hopelijk komt er dan wel een oplossing.

Metaalstraat

De Metaalstraat is de laatste jaren onbegaanbaar geworden. Het grootste deel van het jaar staat de straat onder water doordat het waterpeil in de aanpalende grachten sterk is gestegen. Omdat wij graag veel water in de Polder zien, hebben we de oplossing "hogerop" gezocht. De oever aan de overkant van de gracht ligt veel hoger. Reeds vorig jaar werd hier een nieuw pad vrijge-

maakt door de Goudklompjes. In het voorjaar bouwden zij ook een brug over de gracht. Deze zomer werd het project afgerond: aan de kant van de Naftaweg werd een nieuwe en mooie afsluiting geplaatst, de toegangsweg werd hier ook opgehoogd en afge- werkt met boskiezel en ten slotte

werd aan de andere zijde, aan de oude spoorweg het resterende stuk Metaalstraat opgehoogd met zeefzand. Dank zij "projectleider" Gilbert en alle meewerkende Goudklompjes kunnen wandelaars nu opnieuw comfortabel de Hobokense Polder bereiken vanaf de Naftaweg!

Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon vzw

Donderdag 11 oktober

**Natuur- en cultuurhistorische wandeling
rondom het Noordkasteel Antwerpen**

Gids: Walter Ressler

Afspraak om 14 u voor het gebouw van de Hogere Zeevaartschool - Noordkasteel Oost 6 2030 Antwerpen. Deelnamekosten: gratis voor leden, 3 euro voor niet-leden. (kennismakingslidmaatschap KVNS) – U kan storten op rekening nummer BE 13068-0554270-39 van KVNS. Einde voorzien rond 16 u. Inschrijving voor 9 oktober via secretariaat: KVNS, tel. 03/232 35 31 - info@kvns.be

*Natuur- en Stedenschoon, waar onze
trouwe Natuurpunter Walter Ressler
actief is, organiseert 2 boeiende
activiteiten in onze regio.*

Zondag 21 oktober
**Natuur- en cultuurhistorische wandeling
langs parken, lanen en dreven
van drie parken Wilrijk-Antwerpen**
Gids: Alex Elaut

Wandeling doorheen de parken Vogelenzang, Den Brandt en Middelheim.

Afspraak om 14 u aan ingang Den Brandt, Beukenlaan 12, Wilrijk. Deelnamekosten: 1 euro voor leden, 4 euro voor niet-leden. (1 euro + 3 euro kennismakingslidmaatschap KVNS) - Storten op rek. van KVNS. Einde ca 16.30 u
Inschrijving voor 16 oktober via secretariaat: KVNS

Districtsraadsverkiezingen 2012

Prioriteitenlijst van Natuurpunt Hobokense Polder vzw

Politieke partijen doorgelicht

Frans Thys

In het vorige Polder.blad hebben we het memorandum gepubliceerd dat gezonden is aan de partijen die opkomen bij de Hobokense districtsraadsverkiezingen, zijnde CD&V, Groen!, N-VA, Open VLD, PVDA+, Sp.a en Vlaams Belang. In dit memorandum worden onze prioriteiten opgesomd om tot een goed natuurbeleid te komen. Onze aandachtspunten zijn:

- Fort 8 waar we pleiten voor een optimalisatie van de natuurwaarde, de niet regularisatie van wederrechtelijk aangelegde voetbalvelden en een nieuw bestemmingsplan waarin evenveel groen voorzien wordt als op het gewestplan
- Petroleum Zuid (Blue Gate Antwerp) waar we naast de 15 hectare ecologische verbinding een zo groen en multifunctioneel mogelijke invulling van het nieuwe bedrijventerrein verwachten. Met multifunctioneel wordt bedoeld medegebruik door andere sectoren (bv. sportvelden op parkings en daken van bedrijfsgebouwen). Nabij het voetbalstadion dat o.i. niet zo grootschalig hoeft te zijn, moet voldoende ruimte gereserveerd worden voor de ecologische verbinding Hobokense Polder met de groenzones van de Ring.
- Hollebeek waar we een pleidooi houden om alle nog bestaande open ruimte te behouden, zowel ten zuiden als ten noorden van het Schoonselhof. Naast een betere toegankelijkheid moet de vallei ecologisch ontwikkeld worden, waarbij behoud van het eikenbos van primordiaal belang is.
- Hobokense Polder waar een minimum aan controle en een constructieve aanwezigheid van herkenbare toezichthouders onontbeerlijk is om het toenemend vandalisme een halt toe te roepen.
- Een ambitieus biodiversiteitsbeleid.

Vijf van de 7 partijen hebben gereageerd op ons memorandum, zij het soms met een kort antwoord. Wij geven hiervan de essentie. Bovendien hebben we nagegaan welke partijen een programma bezitten en zo ja of daarin iets terug te vinden is van onze aandachtspunten. Partijen met een programma online zijn: CD&V en N-VA, beiden op districts- en op stadsniveau, Sp.a en PVDA+, beiden enkel op stadsniveau. Twee districtsprogramma's staan (nog) niet online: dat van Open VLD en dat van Groen!/Sp.a, die in Hoboken een kartellijst indienen. Vlaams Belang heeft half september blijkbaar nog geen programma.

Sp.a schrijft ons dat zij gaan voor een groen Hoboken waar het aangenaam wonen is. Zij vrezen wel dat nogal wat groen verkaveld zal worden door de te verwachten bevolkingstoename. Pessimistisch is hun passage die gaat over onze prioriteiten. We citeren: 'De districtsraad heeft te beperkte bevoegdheden om al uw verzuchtingen te kunnen verdedigen (Fort 8, het Eikenbos zijn enkele voorbeelden waar wij 'officieel' niet veel aan kunnen veranderen). De strijd zal daardoor buiten de districtsraad (lees achter de schermen op hogere politieke niveaus) nog belangrijker zijn.' Doen alsof het district geen impact heeft op de toekomst van Fort 8 en Hollebeek is wel wat kort door de bocht. Wat Fort 8 betreft hebben vanuit het districtsniveau diverse partijen, ook de Sp.a, in het verleden hun best gedaan om binnen en nabij deze site zoveel mogelijk 'sport' onder te brengen. Johan Felix (Sp.a), huidig districtsvoorzitter die echter niet meer opkomt, heeft er nooit een geheim van gemaakt dat hij er voor ijvert om van Fort 8 een 'sportpark' te maken. Aan de reporter van de

VRT-redactie wordt verklaard (1) dat 'realisatie van het masterplan Fort 8' mede de inzet is van deze verkiezingen. Uit datzelfde artikel leren we dat CD&V boegbeeld K. Waterschoot 'de uitbouw van Fort 8 als vrijetijdsszone' als een van de drie speerpunten van zijn campagne ziet. De strijd om de toekomst van Fort 8 wordt dus wel degelijk ook vanuit districtsniveau gestreden! Overigens heeft nog niet zo lang geleden het district advies moeten geven over het voorontwerp van dit Masterplan. Het Sp.a stadsprogramma spreekt ook over Fort 8, maar in vage termen. Met een formulering als 'de komende jaren zal het uitgroeien tot een groene en sportieve long' kan je alle kanten uit. Iets duidelijker is het Sp.a/Groen! districtsprogramma. Dit zegt letterlijk: 'Het masterplan dat uitgewerkt wordt voor Fort 8 kan een

Gemeente- en provincieraadsverkiezingen

2012

antwoord bieden op de grote vraag naar extra sportterreinen'. 'Extra' wil o.i. zeggen meer dan nu!

Ook met betrekking tot de Hollebeek en het 'eikenbos' kan het district wel degelijk een rol spelen. In hun stadsprogramma gaat de Sp.a er prat op dat 'het gebied rond de Hollebeek ontwikkeld wordt tot een toegankelijke, groene beekvallei van 2 ha.' Dat klopt, men is trouwens bezig met een gedeeltelijke realisatie van deze plannen, maar er wordt niet bij gezegd dat in deze 2 hectare het 'eikenbos' niet begrepen is. Dat

belangrijkste bos van deze vallei zou al verkaveld zijn, ware het niet dat ex JNM-er en gemeenteraadslid S. De Blust (Sp.a) op onze vraag vorig jaar een initiatief genomen heeft om deze aanvraag op de lange baan te schuiven. Positief is wel dat het al vermeldde Sp.a/Groen! document nu letterlijk zegt: 'Het eikenbos aan de Hollebeek moet behouden blijven. We sluiten een beheersovereenkomst af tussen Natuurpunt Hobokense Polder, het Actiecomité Hollebeek en de overheid voor het onderhoud en beheer van deze gronden'. Hopelijk kan men dit hard maken! Het Sp.a/Groen! programma stelt verder nog dat het groen zoveel mogelijk met elkaar verbonden moet worden en dat het de bedoeling is 500 bomen extra aan te planten in Hoboken.

De CD&V heeft geen schriftelijke reactie bezorgd, maar ons uitgenodigd voor een gesprek. Daarbij is het volgende verteld:

- minder sportterreinen en meer groen in en rondom Fort 8 moet kunnen; CD&V is geen vragende partij om alles vol te proppen met sportterreinen,
- als in het nieuwe stedelijk College voldoende centen voorzien worden voor het aankopen van percelen rond de Hollebeek zal de partij zich niet verzetten tegen aankopen van het eikenbos,
- in verband met Petroleum Zuid zijn wij geen voorstander om de aanwezige industrieel-archeologische relictten te behouden,
- zij gaan akkoord dat er in de Hobokense Polder meer toezicht moet komen (en een regelmatig overleg tussen district en Natuurpunt),
- bijkomend blijkt dat een deel van hun bestuur voorstander is van een fietspad langs de Scheldelei (ten koste van geklasseerd en beschermd natuurgebied?).

Hoe relatief sommige uitspraken zijn, blijkt als we het CD&V districtsprogramma bekijken. Hierin lezen we het volgende: 'We zorgen voor de verankering van de bestaande sportvelden rondom het fort. We creëren nieuwe openlucht sportvelden tussen de J. Leemanslaan en de spoorlijn.' Dit komt er op neer dat de 5 sportvel-

den op de terreinen van Dries blijven en gezorgd wordt voor nog meer sportvelden ten noorden van de Schansstraat. Een programmapunt dat in tegenspraak is met wat ze ons verteld hebben!

De **N-VA** schrijft ons het volgende:

- het dossier van Fort 8 is ons nu onvoldoende bekend,
- in verband met Blue Gate moeten zeker de mogelijk negatieve gevolgen voor Hoboken op het vlak van mobiliteit bekeken worden,
- wij zijn voor een groen toerisme, waarbij Fort 8 en Hobokense Polder de parels zijn,
- we zijn op de hoogte van vandalisme in het natuurgebied,
- het wordt een uitdaging om de bevolkingsgroei op te vangen zonder onze groene ruimtes structureel aan te tasten.

In hun districtsprogramma behandelt N-VA verschillende malen enkele van onze prioriteiten, vooral wat betreft Fort 8. Welke richting ze nu uit willen met dit fort blijft vaag. Ze stellen o.m.:

- de uitbouw van de 'sportdriehoek' dient intensief opgevolgd te worden,
- er moeten goede verbindingen en voldoende parkeervoorzieningen zijn: voor dat laatste ondersteunen zij de realisatie van 80 parkeerplaatsen aan de noordkant van het fort (J. Leemanslaan) zoals voorzien in het voorontwerp Masterplan,
- de Schansstraat moet terug rond heel het fort lopen om de wijk Nachtegalenhof beter te laten aansluiten op het centrum (onduidelijk of ze dit bedoelen als fiets- of als autoverbinding),
- er moeten veilige, goed verlichte fiets- en wandelpaden komen langs en doorheen het fort, voor recreatie en voor sport,
- coördinerende rol voor het district bij beheer Fort 8 is nodig.

N-VA pleit verder voor: een fietsbrug in het verlengde van de Curiestraat, een fietsverbinding langs de Scheldelei, het erfgoed op Petroleum Zuid eventueel bewaren om te herbestemmen in een bezoekerscentrum voor Hobokense Polder, verbetering

van de ondergrond van de wandeldijk langs de Schelde, een 'Groene Halte project' in samenwerking met TreinTramBus, meer kwalitatieve buurtparkjes indien deze onderhouden kunnen worden en het groen meer verbinden met elkaar.

Open VLD wenst 'een volledige renovatie voor Fort 8 met voldoende ontspanningsmogelijkheden en een fietspad langs het spoor tot in Hemiksem'. Voor Petroleum Zuid hernemen zij een oud voorstel van Natuurpunt: 'extra sportvelden aan de Krugbrug'. Zij wensen tevens het aantal groene zones in Hoboken te behouden en maximaal uit te breiden.

De **PVDA+** ten slotte is akkoord met onze visie rond de Hollebeek en Petroleum Zuid. Wat Fort 8 betreft hebben zij, zoals alle andere partijen, positief advies gegeven op het voorontwerp van Masterplan benadrukkend dat de opmerkingen van Natuurpunt serieus genomen moeten worden. Zij zijn wel geen voorstander meer van bijkomende sportvelden in de driehoek tussen Schansstraat, spoorweg en J. Leemanslaan. Parkwachters vinden ze een absolute noodzaak. De PVDA+ stelt vast dat het district nauwelijks de Hobokense Polder promoot. Dit moet veranderen. Ook scholen buiten Polderstad gaan er te weinig naartoe. Zij zijn ook van oordeel dat er 'een pro-actief advies gevraagd én in overleg gegaan moet worden met Natuurpunt Hoboken in verband met beslissingen rond het openbaar domein'. Als voorbeelden geven ze: groenzone Groen Zuid, heraanleg Hydepark, vijfverpartij Polderstad en Schoonselhof.

Zowel CD&V, Sp.a als N-VA zeggen hetzelfde over het voetbalstadion ten noorden van Blue Gate: dat kan maar als de 2 Antwerpse clubs tot een akkoord komen om beiden in dat stadion te spelen. De eerste twee voegen er wel aan toe: we beginnen alvast met de aanleg van de parking die ook dienstig kan zijn als park & ride en evenementenzone. Over de ecologische verbinding met de Hobokense Polder die ook daar realiteit moet worden, wordt niet gerept.

Ons memorandum hebben we beslo-

ten met een woordje over 'biodiversiteit'. Dit lijkt wel een scheldwoord: enkel bij N-VA staat er een zinnetje over het biodiversiteit charter. In geen enkel ander programma duikt het woord biodiversiteit op. In het begin van deze legislatuur hebben we Schepen Guy Lauwers publiekelijk horen verdedigen dat Antwerpen

werkte aan een biodiversiteittoets. Deze zou bij ieder project nagaan of de biodiversiteit niet geschonden wordt en maatregelen opleggen om deze in stand te houden. Een mooi en welkom initiatief, dat er echter nooit gekomen is. En als we de verschillende programma's bekijken zit dat er de eerstvolgende zes jaar ook

nog niet aan te komen. Slotsom: voor degenen die natuurwaarde hoog in het vaandel voeren is er nog veel werk aan de winkel, zeker in verband met Fort 8 en Hollebeek!

(1) Zie www.deredactie.be/cm/vrt-nieuws/verkiezingen2012/antwerpen/Antwerpen/Hoboken/1.1362553

Eén vierkante meter natuur aan je raam

Natuurpunt voert ook een nationale campagne. **Eén vierkante meter nieuwe natuur per inwoner, ieder jaar opnieuw. Dat is de kern van wat Natuurpunt vraagt aan de lokale besturen die na de gemeenteraadsverkiezingen aan de macht komen.**

We hebben 3 topprioriteiten geselecteerd, die in elk bestuursakkoord opgenomen moeten worden:

- Realiseer één vierkante meter nieuwe natuur per inwoner, ieder jaar opnieuw
- Voer één actieplan uit per soortengroep van de Rode Lijst
- Voorzie minstens 3 euro per Natuurpuntlid in de gemeente voor de lokale afdeling

Natuur is een zegen voor elke Vlaamse gemeente. Investeren in natuur is bouwen aan een kwaliteitsvolle en bruisende leefomgeving. Natuur en groen zorgen voor zuiver water en lucht en zijn een gratis verzekering tegen overstromingen. En u kan genieten van een mooiere streek.

De gemeenteraadsverkiezingen staan voor de deur. Hoog tijd om met z'n allen in actie te schieten. Alleen als we gezamenlijk en vastberaden onze vraag verkondigen, zal onze vraag gehoord worden bij de nieuwe lokale besturen.

Hang de affiche uit je Natuur.blad op en win een elektrische fiets van Lampiris.

Wil jij ook meer natuur in jouw buurt? Laat dit zien en hang de poster die bij je Natuur.blad zat, op voor je raam, bij de bakker of op het prikbord op jouw werk. Of ga naar www.natuurpunt.be/vierkantemeter

natuurpunt.be/vierkantemeter, druk de poster af en organiseer je eigen plakactie. Natuurpunt is benieuwd waar jij de poster(s) uithangt. Neem een knappe foto van jou zelf samen met de poster en zet die op www.natuurpunt.be/vierkantemeter of stuur een mailtje met jouw foto naar

vierkantemeter@natuurpunt.be. Onder de deelnemers wordt een elektrische fiets van Lampiris verloot.

Meer weten over onze verkiezingsvoorstellen: www.natuurpunt.be/vierkantemeter.

1M² NATUUR MEER LEVEN DAN JE DENKT

www.natuurpunt.be/vierkantemeter

Waarnemingen in de regio

1 juni - 31 augustus 2012

Wim Mertens

De nattigheid van het voorjaar hield aan in juni en juli. We beleefden zelfs de natste junimaand sinds 1981! In augustus viel daarentegen abnormaal weinig neerslag. De temperaturen waren in alle zomermaanden normaal. Samen met het natte voorjaar veroorzaakte dit weer een zomer met veel water in de plassen. Ook ondiepe plassen zoals het Barberven en de Reigershoek droogden niet uit.

Het mindere weer in juni en juli zou wel het relatief kleine aantal waarnemingen kunnen verklaren. En ik bedoel wel degelijk **relatief** klein, want in totaal werden op waarnemingen.be toch 2127 waarnemingen ingevoerd. Zoals altijd nemen vogels hiervan het grootste deel in (805), maar er werden ook grote plantenlijsten ingevoerd (381) o.a. door de plantwerkgroep van onze buurafdeling Zuidrand. De derde plaats wordt niettegenstaande het slechte weer ingenomen door dagvlinders (181 waarnemingen). Twee derde van de waarnemingen gebeurde in de Hobokense Polder.

Niettegenstaande de hoge waterpeilen, de uitbundige watervegetatie en het krioelend waterleven in de plassen, doen niet alle watervogels

het goed. **Waterral, waterhoen, meerkooit** en **dodaars** hebben een degelijk broedseizoen achter de rug met tamelijk veel broedparen en bijgevolg regelmatige waarnemingen. De eenden daarentegen waren slechts in kleine aantallen vertegenwoordigd. **Tafeleenden** werden begin juni regelmatig waargenomen en vanaf eind juni ook met pulli. Het aantal kleintjes was meestal zeer laag (1 of 2). In juni werd nog wel enkele keren een koppel **kuifeend** gezien op het Broekskot (GB, PN), maar pulli werden niet gezien. **Krakeend** werd ook regelmatig gezien en heeft zich voortgeplant, maar niet in dezelfde hoge aantallen als pakweg vijf jaar geleden. De waarnemingen van een koppel **wintertaling** begin juni (LJ, PN) en meerdere waarnemingen van een solitair mannetje tot begin juli (GB, LVS, PN) maken een eerste broedgeval sinds zeer lang waarschijnlijk.

Zeer opvallend in vergelijking met voorgaande jaren is de totale afwezigheid van reigerachtigen met uitzondering van **blauwe reiger**. Frequentie verschijningen in de voorbije jaren als lepelaar en grote zilverreiger werden geen enkele keer waargenomen! Dit zou wel eens iets

te maken kunnen hebben met de afwezigheid van vis (uitgezonderd zonnebaars) die we vaststelden bij de monitoring (zie vorig nummer van Polder.blad). **Witgat** werd regelmatig gezien vanaf 20 juni en **ijsvogel** was de hele zomer aanwezig en heeft met zekerheid gebroed.

Boomvalk werd doorheen de zomer zeer regelmatig waargenomen in de Hobokense Polder. Een waarneming van een onvolwassen exemplaar in augustus (BM) maakt een broedgeval helemaal waarschijnlijk. De **slechtvalk** werd veel gezien op het Kiel en in Moretusburg. Mogelijk broedde de soort ook dit jaar in de nestkast op de schoorsteen van de Umicorefabriek. Op het Kiel zijn er vooralsnog geen aanwijzingen van een broedgeval. Hopelijk komt daar binnenkort verandering in (zie elders in Polder.blad). De **torenvalk** wordt van deze drie het minst waargenomen maar heeft waarschijnlijk gebroed in de buurt van de Krugerstraat (BM, GD) en de spaghetti-knoop (Ring) (JV).

In juni werden nog heel wat waarnemingen ingevoerd van zangvogels die in de Polder broeden, zoals **blauwborst, bosrietzanger, Cetti's zanger, fitis, kleine karekiet, koekoek, tuinfluiter, zwarte roodstaart** en **zwartkop**. Eénmaal werd een zingende **spotvogel** gespot in de Graspolder (LJ), maar dat was waarschijnlijk nog een doortrekkend of zwervend mannetje. Heel leuk zijn ook een zingende **nachtegaal** in het Nachtegalenpark op 13 juni (SH) en een zingende **grasmus** aan het Craeybeckxplein op 1 juni (TVo). Op 29 en 30 juni werden kleine groepjes (10-15 ex) **oeverzwaluwen** gezien (BM, PN), waarschijnlijk vogels die ergens in de buurt gebroed hebben (bijvoorbeeld in de Polder van Kruike en Bazel).

Dat de vogeltrek reeds in augustus op gang komt, bewees Joachim door op 12 augustus een **ooievaar** en een **visarend** over zijn huis te zien vlie-

Koppel kuifeend - Foto: Pierre Nowosad

gen. Ook een overvliegende **zwarte ooievaar** op 23 juli (JH) en de aanwezigheid van **wespendief** op 22 juli en 24 augustus (PV, SH) en **grijze vliegenvanger** op 31 augustus (FH) geeft aan dat sommige soorten hun broedgebieden al midden in de zomer verlaten.

Zwart weeskind - Foto: Joachim Pintens

Algemene dagvlindersoorten als **atalanta**, **bont** en **bruin zandoogje**, **boomblauwtje**, **dagpauwoog**, **gehakelde aurelia** en **klein koolwitje** werden frequent waargenomen verspreid over de gehele afdeling. **Groot dikkopje**, **Icarusblauwtje**, **landkaartje** en **klein geaderd witje** waren algemeen in de Hobokense Polder maar werden elders in de afdeling niet gezien. **Eikenpage** (TV), **groot koolwitje** (TV), **hooibeestje** (LJ, TV), **kleine vuurvinder** (TV) en **oranje zandoogje** (F&RS, LJ, LL, PB, TV, WM) werden ook enkel in de Hobokense Polder waargenomen, maar waren ook hier niet zo algemeen. Goed nieuws is dat het oranje zandoogje niet meer beperkt is tot de Scheldedijk en omgeving. De soort werd nu ook aangetroffen in het Centrale deel en op het Stort. Ook de recent zeldzaam geworden **citroenvlinder** werd niet veel gezien, éénmaal in de Hobokense Polder (BM) en éénmaal in een tuin in de nabijheid van het natuurgebied (MW). De populatie van **kleine vos** blijkt zich nu ook in het Antwerpse te herstellen. De soort werd 8 maal waargenomen (JP, MW, TV) maar

geen enkele keer in de Polder. De **distelvlinder**, een trekvlinder die enkele jaren geleden echt massaal aanwezig was, werd maar één keer waargenomen (MW). Een heel speciale waarneming is die van het **zwart weeskind** door Joachim Pintens. Op 30 juni fladderde deze vlinder in

de omgeving van zijn woning (wijk Moretusburg). Daags nadien werd de vlinder dood tergegronden.

In juni werd de bijzonder zeldzame **gevekte witsnuitlibel** nog een keer teruggevonden (WM) en vlogen er ook nog wat **viervlekken** rond (WM). Vanaf juni werd de **bloedrode heidelibel** zeer algemeen. Deze soort vliegt echt

massaal rond en vormt waarschijnlijk een belangrijke voedselbron voor de boomvalken. Dit jaar werd de **bruinrode heidelibel** opnieuw enkele keren waargenomen (LJ, ML, WM) ook buiten de Hobokense Polder (MW, TVo). Deze soort komt sommige jaren even massaal voor als

de bloedrode heidelibel. Ook **grote keizerlibel**, **blauwe glazenmaker**, **gewone oeverlibel** en **platbuik** vlogen frequent rond in de Hobokense Polder. Bij de juffers zijn **azuurwaterjuffer**, **lantaarntje**, en **zwerfende pantserjuffer** de algemeenste soorten, maar ook **bruine winterjuffer**, **gewone** en **houtpantserjuffer** komen frequent voor. Verder waren er ook nog twee waarnemingen van de **vuurjuffer** (een lentesoort) en een eenmalige waarneming van de **kleine roodoogjuffer** (WM). Ook in en rond het parkcomplex Vogelenzang werden libellen waargenomen: **blauwe glazenmaker**, **paardenbijter**, **platbuik**, **bloedrode** en **bruinrode heidelibel** en **houtpantserjuffer** (TVo).

Waarnemers:

BM	Bert Mertens
FH	Francis Hermans
F&RS	Fr. en R. Simons – De Roeck
GD	Gert Devolder
JH	Jempi Haelewaeters
JP	Joachim Pintens
JV	Joris Van Reusel
LJ	Leo Janssen
LL	Luc Lefebvre
ML	Marnix Lefranc
MW	Mia Willekens
PB	Peter Bastiaensen
PV	Paul Van Gestel
SH	Stefanie Hannes
TV	Toon Verbruggen
TVo	Tim Vochten
WM	Wim Mertens

Platbuik - Foto: Guy Borremans

Slechtvalken op 't Kiel? Slechtvalken op Silvertop!

Natuurpunt Hobokense Polder brengt vogelbeschermers en woningmaatschappij samen en plaatst broedkast voor slechtvalken op Kielse woontoren.

Natuur in de stad, tussen de mensen

De plaatsing van een broedkast op één van de sociale woontorens 'Silvertop' te Antwerpen Kiel kan een succesvol broedsel van slechtvalken (*Falco Peregrinus*) in dit stadsdeel mogelijk maken. Hierdoor wordt bijgedragen aan de versterking van de recent herstelde populatie slechtvalken in België, meer bepaald aan de aanwezigheid er van in de stad. Dit heeft een gunstige invloed op de grote aantallen huisduiven.

Tegelijkertijd opent een broedgeval van slechtvalken op de Silvertoptorens nieuwe kansen voor natuurbeleving in de stad. Zeer diverse groepen kunnen actief betrokken worden, zowel plaatselijk via bewonerswerking, natuurverenigingen en scholen, als bovenlokaal via de inzet van digitale media (webcam, website, blog,...). Een nauwgezette opvolging van een eventueel broedgeval ondersteunt het wetenschappelijk onderzoek naar duurzame maatregelen omtrent de bescherming van roofvogels. Op die manier kan het woonproject

Silvertop en de wijk Kiel op een verrassend andere manier in het nieuws komen. Mensen, stad en wilde natuur worden immers op een unieke manier samengebracht. De activering van bewoners in hoogbouwwoontorens d.m.v. natuurlijke elementen zou een bijzondere surplus kunnen zijn.

Het projectvoorstel werd de voorbije zomer opgezet door Natuurpunt Hobokense Polder en het Fonds voor de Instandhouding van Roofvogels (FIR), en werd in september voorgelegd aan de woningmaatschappij Woonhaven Antwerpen. Zopas gaf die haar officiële goedkeuring om een broedkast te plaatsen op de rode woontoren. Dit was het fiat voor Natuurpunt en FIR om te starten met de uitvoering van de eerste fase: het maken en plaatsen van een broedkast, opdat de slechtvalken er eventueel deze winter al kunnen gaan 'wonen'.

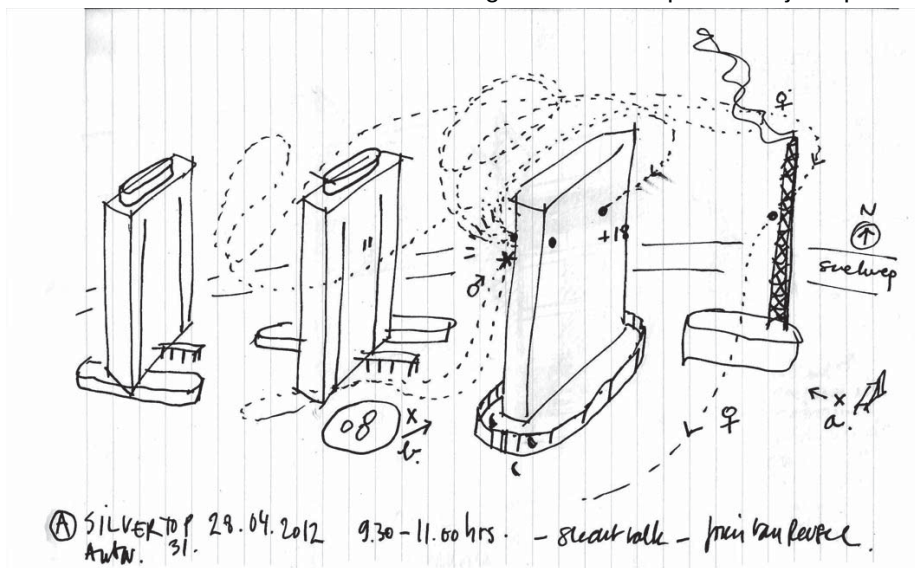
Sporadische berichten

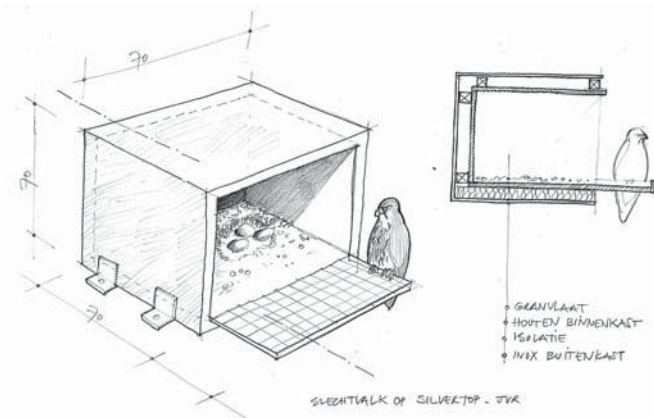
De berichten over slechtvalken op het Kiel deden al een tijdje de ronde bij de natuurliefhebbers van de Hobokense Polder. Sinds de zomer van 2009 werden ze gezien op de Christus Koningkerk aan de Jan de Voslei, soms op 't Zuid, en ja, soms op en nabij de Silvertopblokken. Dit echter steeds eerder toevallig, want geen van deze plekken zijn bepaald

typische natuurgebieden waar een vogelaar spontaan naar toe trekt. Vanaf 2010 kwam daar verandering in: vogelkijkers trokken regelmatig met telescopen en teledieners naar de Silvertopblokken, omdat deze prachtige vogels zich hier wel bijzonder goed lieten zien (Alberto Durinck, Jan Rose, Guy Borremans e.a.). Het feit dat er al een tijdje slechtvalken broeden in het Antwerpse, o.a. op de schoorstenen van Umicore (Hoboken) en Agfa-Gevaert (Mortsel) maakte dat deze waarnemingen verklaard konden worden als 'van daar afkomstig' of in het kader van 'misschien een nieuw territorium'. Een broedgeval met jongen werd nooit vastgesteld. Wél was het duidelijk dat Woontoren 3, waarvan de laatste bewoner vertrok in 2010, een voor slechtvalken uitermate aantrekkelijke proviandkast vormt. Honderden stadsduiven, waarvan er elke dag enkele als hoofdschotel dienen voor de slechtvalk, maakten er immers een wel erg sociaal duivenkot van. Zelf raakte ik samen met mijn zoon Mauro (9) ook volledig in de ban van deze uiterst prachtige, krachtige, snelle en nuttige roofvogel die in de brutalistische, ruwe betonarchitectuur (n.o.v. Jules de Roover, 1970) zijn natuurlijke biotoop schijnt te herkennen. Het is immers een vogel die broedt op rotskusten en kliffen. Het Kiel is door de vele hoge gebouwen ook een gebied met vele 'urban cliffs'.

Tijd voor actie

In de lente van 2012 werd door o.a. Gert Devolder, Jan De Bie, Jeroen Boeye en mezelf een verhoogde activiteit vastgesteld, met o.a. roepende koppels slechtvalken op en rond de woontoren. Toen in april II. ook het gerucht opdook dat de Woontoren 3 'zou worden afgebroken' werd het tijd voor actie. Ik besloot om de observaties op te drijven en zo veel mogelijk en nauwkeurige informatie te verzamelen, om deskundigen te betrekken en om uit te pluizen wat er met het woonblok zou gebeuren.

Na intern overleg binnen Natuurpunt namen we contact op met het FIR en de sociale woonmaatschappij Woonhaven Antwerpen. En we zorgden er voor dat tussen begin april en juli 2012 meerdere keren per week een observatie ter plaatse werd gedaan. Naarmate we meer kwamen, merkten we ook de vlieglijnen op die de slechtvalken maakten vanaf de Silvertops. De Silvertops zijn slechts een punt in een netwerk van routes, waarvan ook de Christus Koningkerk, de Sint-Laurentiuskerk, het Lloydgebouw e.a. deel uit maken. Vooral de Christus Koningkerk bleek heel druk bezocht en ook dit leverde tal van waarnemingen op.

Slechtvalkenproject, fase één

Met de komst van het **FIR** (Guy Robbrecht en Manu De Hauwere) werd al snel één en ander duidelijk of bevestigd. De laatste jaren heeft een slechtvalken-paar zich hier bij de Silvertops een territorium toegeëigend, in een geschikt en voedselrijk gebied. De vele waarnemingen doen hierover geen twijfel bestaan. Het uitblijven van waarnemingen van juvenielen, nestvorming, prooitoevoer etc. maakt dat er nog geen sprake is van een broedgeval. Mogelijk zijn het nog relatief jonge dieren, maar de reden voor het uitblijven van een broedsel is allicht gewoon het gebrek aan een geschikte broedplaats. Slechtvalken zijn immers geen nestbouwers. Een hoge maar droge richel is voldoende, indien deze juist geïntendeerd is en voorzien is van wat kiezel. Gelukkig is daar wat aan te doen. Guy en Manu van FIR zijn hierover formeel: "Als er hier in de buurt een geschikte nestplaats kan

voorzien worden, zullen deze slechtvalken er vroeg of laat zeker gebruik van maken. En eerder vroeg dan laat." FIR heeft ondertussen een jarenlange expertise opgebouwd in het maken en plaatsen van (roestvrije, geïsoleerde, gecontroleerde) broedboxen.

Zij vervulde o.a. met het bekende project op de koeltorens van Doel al sinds de jaren '80 een pioniersrol op het vlak van de revival van de slechtvalk in België die in 1970 volledig uitgestorven was ten gevolge van het gebruik van pesticiden in de landbouw. Ook bij het ringwerk verleent FIR expertise. Door een kleurenring aan de nestjongen toe te kennen, kunnen zij in de toekomst herkend worden op andere plaatsen. Momenteel tracht FIR op basis van filmopnamen de ringcode van één van de slechtvalken op de Silvertops te ontcijferen. Zo zouden we binnenkort kunnen weten wat de geboorteplaats is van deze vogel. Spannend!

Maar kon er wel een geschikte plaats worden voorzien in het Silvertopcomplex, en zoja, waar en wanneer zou dat kunnen? Met die vraag trokken we begin juli naar de directie en de technische dienst van **Woonhaven Antwerpen** (vroeger De Goede Woning), de eigenaar en beheerder van het complex. Samen met projectleidster Alexia en technisch verantwoordelijke Christof bekeken we de mogelijkheden ter plaatse. Zou een broedkast aan, tegen of op de woontoren 3 mogelijk zijn? Tijdens een akelig bezoek aan de hoogbouw-ruïne controleerden we enkele balkons waar eventueel broedpogingen hadden kunnen plaatsvinden, maar zonder resultaat. Enkel wat typische prooiresten van duiven (slechtvalken laten de vleugeltjes van hun slachtoffers achter, een soort merkteken) en kievit vonden we, en zelf stond ik even oog-in-oog met een slechtvalk die op de ballustrade zat van het appartement dat we doorzochten. Overal vlogen hier tientallen duiven in het

rond, temidden van afval, gesloopte chauffages en losgebroken spoelbakken. Werkelijk overal bevindt zich een dikke laag duivenmest, bij elke stap is het gekraak van botjes en kadavers onder de schoenzolen hoorbaar. De duiven die hier langs een openstaand raam binnenvliegen komen er waarschijnlijk niet meer uit. Maar aan deze sinistere toestand komt binnenkort een einde.

Silvertop woonblok 3 wordt binnenkort een 'sociale toren voor 55-plussers'. Van afbraak is dus geen sprake. De renovatiewerken starten al begin 2013 en ook dit gebouw zal net zoals de blauwe en de rode toren een glad en strak jasje aankrijgen, waardoor het wooncomfort sterk verbetert. De 'look' verandert eveneens. De vele balkons, betonrichels, uitstekende volumes en de ruwe betongevels verdwijnen. Het kleuraccent wordt geel-groen. Eén van de grootste zorgen van de woonmaatschappij is deze omtrent mogelijke hinder voor de bewoners-huurlers: "Zullen de uitwerpselen en prooiresten van slechtvalken de ramen en vensterbanken niet erg vuil maken?"

Ook het dak van de rode blok werd beklommen, aanvankelijk om de situatie van het dak zoals die binnenkort ook zal zijn op de geel-groene blok van dichtbij te bekijken. Maar eens boven op het dak kwam het inzicht dat dit misschien een veel betere optie is dan woontoren 3. De mogelijkheid om op deze toren een broedkast te plaatsen bleek zelfs erg interessant: door de architectuur is een ruim technisch dak aanwezig, dat kan werken als een buffer tussen woningen en broedkast. Zowel qua vervuiling als qua onderhoud, controle en beheer werkt dit technisch dak ideaal. Bovendien kan op deze toren op zeer korte termijn een kast worden geplaatst, wat de slechtvalken de kans geeft om nog voor de aanvang van de werken hun intrede te nemen en te verhuizen van woontoren 3 naar woontoren 2. Het zou erg jammer zijn om het jonge koppelpaar zonder-huis te verliezen tijdens de twee jaar durende en luidruchtige renovatiewerken. Vanop de rode toren kunnen ze dan, hopelijk samen met hun kroost, de omvorming van

Mauro toont een slechtvalk in het vogelboek - Foto: Joris Van Reusel

Polder,
Joris Van Reusel

Met dank aan:
Danny Jonckheere, Wim Mertens,
Gert Devolder & Mauro Van Reusel
(NP)
Guy Robbrecht, Manu De Hauwere
(FIR)
Alexia De Vos, Steven Wouters,
Christof en collega's (Woonhaven
Antwerpen)

Oproep!!!

Natuurpunt Hobokense Polder zoekt financiële steun voor het Slechtvalken-op-'t Kiel-project. Daarom doen we een beroep op onze leden en zoeken we lokale sponsors om de plaatsing van een nestkast mogelijk te maken. Meer info, zie inlegblad met overschrijvingsformulier.

hun oude rotsblok tot een modern appartementsgebouw volgen. De slechtvalken zouden deze werkzaamheden, zolang ze stabiel zijn qua plaats en aard, zeker moeten kunnen verdragen.

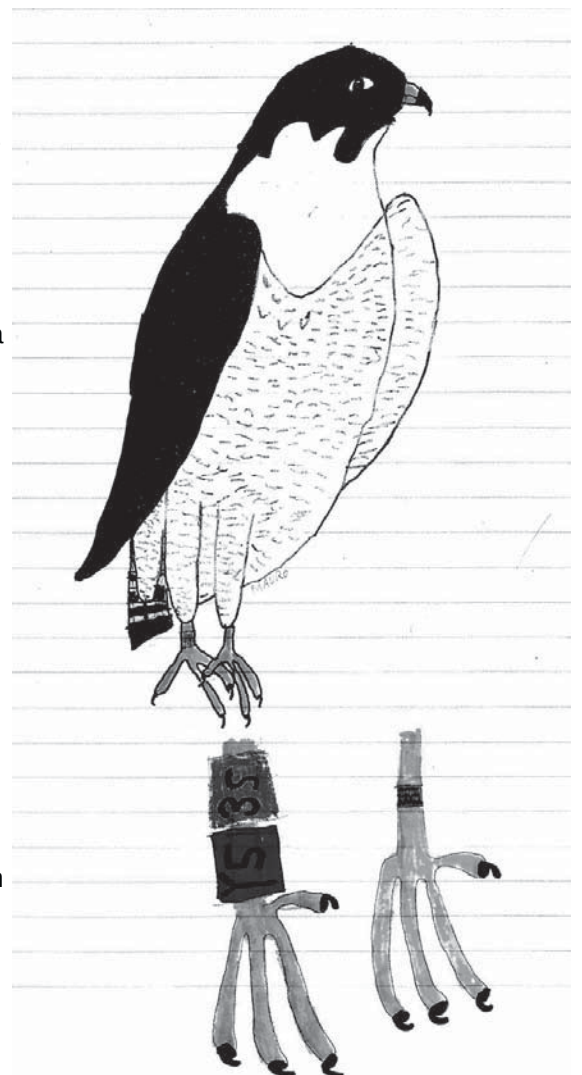
Snelle actie!

In september werd alles op een rijtje gezet en een plan opgemaakt. Als we de slechtvalken de kans willen geven om te broeden in een degelijke nestkast, boven op de rode blok, mogen we nu geen tijd verliezen. De werken aan toren 3 starten 'begin 2013', en slechtvalken beginnen te baltsen in december! Vooraleer ze paren en in februari hun eieren leggen, hebben ze ook even gewenningstijd nodig. Dit alles betekent dat er uiterlijk medio november 2012 een broedkast moet kunnen geplaatst worden... In termen van vrijwilligerswerk is dat eigenlijk een zéér, zéér korte termijn.

Maar Natuurpunt Hobokense Polder, al meer dan 30 jaar een sterke actiegroep, liet zich niet afschrikken door de beperkte tijd en ondernam al de nodige actie. Er wordt een officieel partnerschap opgezet met Woonhaven Antwerpen (gratis ter beschikking stelling van het dak), het FIR (ontwerp, productie, levering en plaatsing van de speciaal op maat te maken inox-broedkast met

bevestigingsplatform, tegengewicht en uitkijk-balkon, alsook de opvolging in de toekomst van het ringwerk, de expertise bij onderhoud, beheer etc.) en Natuurpunt Hobokense Polder. Natuurpunt zou hierbij instaan voor de eerste kosten, geraamd op zo'n 1500 euro, en een coördinerende rol. Op termijn kan Natuurpunt ook het natuur-educatief luik aansturen en een multi-media project opzetten. Zo is het dan misschien mogelijk dat mensen thuis of leerkrachten op scholen de Silvertop-valken live kunnen zien broeden via een webcam. Ook in de Silvertopblokken zelf kan een sterke betrokkenheid groeien met de slechtvalken, o.a. door een video-info-punt in het sociaal café Manus, onderaan woontoren 1. Op die manier krijgt Woonhaven er binnenkort een uniek stel nieuwe bewoners bij en kunnen Hobokenaren en Kiele-naren zich dagelijks vergapen aan de geweldige vlieg- en duikkunsten van de snelste vogel ter wereld!

Voor Natuurpunt Hobokense

Tekening slechtvalk: Mauro Van Reusel

Kanker

DEEL 1: Kanker en emoties. Lichaam en geest.

Tekst: Thierry Maréchal en Nele van Poucke

Foto's: Deborah Meskens

Binnen enige maanden rolt een nieuw boek van de drukpersen van de hand van Thierry Maréchal (onze trouwe Natuurpunter die in een aantal vorige nummers van Polderblad de impact van vlees op milieu en gezondheid schetste) en Nele Van Poucke. Dit keer behandelt hij het zeer geladen onderwerp "kanker". Een eerste deel handelt over emoties en kanker.

Er zijn heel wat uitdrukkingen die het verband aangeven tussen lichaam en emoties. Een krop in de keel, het ligt op mijn lever, hij bloost er van,...

Al deze uitdrukkingen zijn afgeleid van lichamelijke reacties die ontstaan zijn uit gevoelens. Ze drukken de band tussen lichaam en geest duidelijk uit. Nochtans blijven veel mensen dikwijls hun "wenkbrauwen fronsen uit verwondering" of ongeloof als verteld wordt dat er een verband zou kunnen bestaan tussen emoties en lichamelijke gezondheid. Hoe komt dat? Waarschijnlijk omdat artsen (waarin we veel vertrouwen hebben) dezelfde bedenkingen hebben en het zo ook aan ons overbrengen. Er zijn veel artsen die "bewijzen" moeten kunnen zien vooraleer ze van gedachten kunnen veranderen. Gelukkig zijn er ook studies die het verband tussen lichaam en geest wel aantonen, waardoor artsen die absoluut niet geloofden dat emoties grote invloed kunnen hebben op ziekte en genezing, uiteindelijk toch van mening veranderen (7-8). Maar hoe komt het dan dat artsen zo denken? Volgens mij is dat te wijten aan het feit dat ze zeer weinig opleiding krijgen over het verband tussen lichaam en geest en ze evenmin geen opleiding krijgen over het verband tussen voeding en geneeskunde.

Hoe komt het dan dat ze daar geen opleiding in krijgen? Dat is volgens mij drieluik. Ten eerste is het een gewoonte om geen opleiding te geven/krijgen over deze materie. Artsen worden al gedurende 7 jaar sterk geïnformeerd over gezondheidsleer, maar zeer weinig over de effecten van voeding en emoties op onze gezondheid. Deze gewoontes veranderen is niet vanzelfsprekend. Maar dat kan niet het enige zijn. Een tweede aspect is dat de universiteiten klassieke behandelingstechnieken aanleren en niet willen weten van natuurlijke behandelingen. Opleidingen geven in natuurlijke behandelingen waar ze niet zo veel over weten, is niet vanzelfsprekend. Ook behandelingsmethodes die moeilijk te onderzoeken zijn, zijn niet weggelegd voor traditionele geneeskunde. Klassieke methodes (niet natuurlijk) samen met alternatieve methoden onderwijzen, matcht niet. Het derde probleem heeft volgens mij met geld te maken. Veel onderzoeken en subsidies komen uit de farmacie. Het is dus voor een belangrijk deel hun bron van inkomsten. Universiteiten werken dus ook volgens opdrachten uit de farmacie of volgens zaken die geld kunnen opbrengen. Wie zou er nu geld geven om onderzoek te verrichten naar het verband tussen voeding en gezondheid of tussen emoties en gezondheid? Het financieel plaatje voor zo'n studies is niet aantrekkelijk genoeg. Toch moet men nu ook niet alles of iedereen over dezelfde kam scheren, maar het financieel plaatje zal wel zijn invloed hebben volgens mij.

De gevolgen van lichamelijke onge-

makken door emotionele problemen zijn nochtans gekend. Er zijn gelukkig toch ook onderzoeken verricht over het verband tussen emoties en gezondheid. Zo is algemeen geweten dat stress gevolg kan hebben op hartfalen, cholesterol enz... Alleen wordt dit onvoldoende bekend gemaakt. Er valt ook veel minder te verdienen door patiënten bijvoorbeeld naar yogalessen te sturen dan door medicijnen voor te schrijven. Om niet te specifiek in te gaan op kritiserende zaken, zal ik jullie nu informatie verschaffen over onderzoeken tussen stress en emotionele instabiliteit op onze gezondheid.

Tweeduizend jaar geleden waren artsen wel overtuigd van het verband tussen emotionele gezondheid en lichamelijke gezondheid. De Grieks-Romeinse arts Galenus beschreef toen zelfs al het verband tussen emoties en kanker.

In de **18de eeuw** beschreef een Engelse chirurg ook het verband tussen groot verdriet uit het verleden en kanker. (1)

In de **negentiende eeuw** was de Engelse medische wereld van mening dat emotioneel lijden de belangrijkste oorzaak van ziekten was. De chirurg Walter Hyle Walshe, die uiterst gerenommeerd was op het gebied van kanker, vertelde dat het ontkennen van dit verband, onredelijk is. (2)

Een Australische dierenarts, Ian Gawler beschreef in de **jaren '70** dat ook bij hemzelf de combinatie van aangepaste voeding en ontspanningsoefeningen, zijn terminale botkanker had genezen. (3) Hij had nog maar enkele weken tot een één maand te leven, maar meer dan dertig jaar later leeft hij nog. Hij beschrijft in **1995** hoe innerlijke rust je een "boost" voor je weerstand kan geven. (4)

In **1992** zijn resultaten gepubliceerd over een onderzoek van het verband tussen stress en gezondheidsproblemen, waaronder borstkanker. (5) Bijna de helft van de vrouwen met borstkanker waren er van overtuigd dat hun kanker het gevolg was van stress die ze niet goed konden verwerken. De meest voorkomende factoren die werden opgegeven waren echtscheidingen, abortus en andere vormen van verlies van een kind. Ook in de **jaren '90** heeft dr. David Spiegel de psychologische toestand vergeleken van patiënten die na traumatische ervaring in een zelfhulpgroep hadden gezeten met patiënten die niet psychologisch begeleid waren na een traumatische ervaring. Hij deed vergelijkingen met patiënten die in beide groepen dezelfde medicatie toegediend kregen, maar met het verschil dus dat de psychologische begeleiding verschillend was. De patiënten uit beide groepen werden willekeurig genomen. Er mocht niet alleen geen verschil bestaan in medicatie tussen de groepen, maar ook niet in emotionele toestand of andere gezondheidstoestanden tussen de patiënten van beide groepen. Er werd op alle vlakken gezorgd dat de 2 groepen zo veel mogelijk identiek waren, maar dan als enig verschil dat de ene groep psychologische steun kreeg en de andere niet. Dr. Spiegel deed dit nadat er onderzoek was verricht over het verband tussen voeding en emotionele toestand van mensen en de gevolgen op de gezondheid (6-7). Dr. Spiegel was verwonderd dat er duidelijke verschillen waren tussen de groep die psychologisch begeleid werden en diegenen die niet psychologisch begeleid werden. Hij had dit nooit verwacht. Hij had nog veel minder verwacht dat er zelfs verschillen waren in de ziekteverloop

van kankers en zelfs in overlevingskansen. Voor dat onderzoek werd hij zelfs zeer kwaad als mensen het ontstaan van kanker toeschreven aan psychologische conflicten! Hij was eigenlijk aan dat onderzoek begonnen om te bewijzen dat er geen verband kon zijn, maar was dankzij zijn eigen onderzoeken helemaal veranderd in opvatting. Tien jaar na het onderzoek heeft hij alle patiënten opgebeld. Of eerder gezegd, dacht hij de nabestaanden aan de lijn te krijgen. Gezien de ernst van de ziekten, dacht hij dat iedereen overleden was. In de groep waar geen psychologische hulp was, waren ook alle patiënten (36) gestorven. Van de groep met psychologische hulp, waren de patiënten gemiddeld twee keer zo lang in leven gebleven en drie waren zelfs nog in leven. Er was zelfs een verschil te merken tussen de patiënten die geregeld psychologische hulp hadden gekregen in vergelijking met diegenen die minder psychologische hulp hadden gekregen. Toen deze resultaten met veel ophef verschenen waren in "The Lancet", waren (in 1989) veel medici geschrokken van de resultaten. (8) Zelfs hoogleraar in de psychiatrie, dr. Troy Thompson van het Medical college te Philadelphia, had er al zijn geld op durven wedden dat zulke resultaten onmogelijk waren. (9) Bij een herhaling van deze studie op oestrogenreceptor-negatieve kanker met 125 patiënten, vonden ze zelfs een verdrievoudiging in overlevingskansen. De patiënten (vergeleken met die aan de deelnemende groepen) die Tamoxifen (een veel gebruikt kankermedicijn) of een ander oestrogenantagonist kregen, toonden geen verlenging in overlevingstijd. In 2007 is dit gepubliceerd. (10)

In **1982** kwam in "Science" ook een artikel uit waarin het verband tussen lichaam en geest werd omschre-

ven. Hierin wordt uitgebeeld dat niet stress op zich de echte oorzaak is van kanker, maar dat de manier hoe men met stress omgaat, de kanker in de hand werkt. Met andere woorden is het beleven en het niet kunnen omgaan met stress, hetgeen dat kanker in de hand werkt. (11) Dit werd in **2006** in het tijdschrift "Nature" ook bevestigd in een artikel over het verband tussen emoties en kanker. Er werd hierin omschreven dat emoties daarom geen kanker veroorzaken, maar zeker de gelegenheid bieden aan kankers om zich te ontwikkelen tot kwaadaardige en gevaarlijke omstandigheden (12)

- 1) *Choices in healing: integrating the best of conventional and complementary approaches to cancer.* Lerner, M. Mit Press 1994.
- 2) "Op weg naar herstel – een kans om te overleven", door S. Matthews-Simonton en J. Creighton, Baarn, HB-uitgevers, 2004
- 3) "Regression of osteogenic sarcoma metastases associated with intensive meditation." Meares, A., *Medical journal of Australia* 1978, v101. 2, p.433.
- 4) "Je kunt kanker overwinnen", door dr. Ian Gawler, Ankh-Hermes 1995
- 5) "Public perceptions of the role of dietary and other environmental factors in cancer causations or prevention". *Journal of epidemiology and community health* 1992 vol. 46 p.120 tot 126. K.I., P.A. Baghurst en S.J. Record
- 6) "Group therapy and hypnosis reduce metastatic breast carcinoma pain". *Psychosomatic medicine* 1983, vol. 45, p.527-533
- 7) "Group support for patients with metastatic cancer. A randomized

outcome study". *Archives of general psychiatry* 1991, vol.38 p.527-533

8) "Effect of psychosocial treatment on survival of patients with metastatic breast cancer". *The Lancet* 1989, vol.2 p.1209-1210. Spiegel, D., J.R. Bloom, H.C. Kraemer et al.

9) "Study says cancer survival rises with group therapy". *The Los Angeles Times* 1989, 11 may

10) "Effects of supportive-expressive group therapy on survival in early-stage breast cancer". *Cancer* 2007, vol. 110, p.1130-1138

11) "Tumour rejections after inescapable or escapable shock", door M.A., J.R. Volpicelli en M.E.P. Seligman in "Science" 1982, vol.216, p.437-439

12) "The influence of behavioral factors on tumour biology. *Nature's review Cancer*, vol. 6, 2006, p.240-248. Antoni, M.H., S.K. Lutgendorf, S.W. Cole et al.

Emotionele stabiliteit oefenen

De dag van vandaag vind je bij wijze van spreken op elke hoek van de straat wel een wellnesscentrum of substituut-instituut om tot rust te komen, om te herbronnen, op zoek te gaan naar je innerlijke zelf, je eigen stabiliteit terug te vinden en dergelijke meer.

Maar wat is juist die emotionele stabiliteit? Je innerlijke rust? Is het dan echt zo makkelijk? Ons eens goed te laten verzorgen en in de watten te laten leggen of moeten we echt gaan mediteren of ons in alle (on)mogelijke houdingen wringen bij yoga opdat we die emotionele balans zouden kunnen op punt stellen?

Zoals bij alle zaken is het niet altijd even correct om alles te veralgemenen. Iedere mens vindt zijn rust in iets anders.

En heel wat mensen komen inderdaad tot rust na een meditatie sessie of een yogasessie.

Door meditatie en yoga ga je je namelijk volledig focussen op jezelf, ben je enkel en alleen bezig met jezelf. Wat soms wel beangstigend in de hand kan werken omdat je op een bepaald niveau ook geconfronteerd wordt met je eigen zwaktes en emoties.

Maar juist door deze confrontatie ga je er mee leren omgaan, eraan werken en je zwaktes leren aanvaarden. Hierdoor zal je je eigen balans op termijn ook terug kunnen vinden.

Uiteraard spreken we hier wel over een proces van een aantal maanden, soms zelfs jaren.

Maar om emotioneel je stabiliteit terug te vinden is het nu ook niet de bedoeling om je plots aan te sluiten bij een yoga vereniging of een meditatie sessie bijwonen. Het is altijd

goed om er open voor te staan en het zeker eens een kans te geven. Maar wees zeker niet ontgoocheld indien je achteraf denkt van "dat is totaal niets voor mij".

Zoals reeds gezegd is het nooit goed van zaken te veralgemenen.

Zoals velen hun rust en stabiliteit kunnen vinden in het yoga- en meditatieproces, kan dat bij andere mensen dan weer volledig anders liggen.

Om je rust en stabiliteit te vinden is het wel beter van op je zelf te zijn en niet gestoord te worden door externe factoren, zodat

je volledige stilte en kalmte kan ervaren.

Hoeveel mensen kunnen er niet genieten van rustig in de zetel te zitten, televisie en telefoon uit te zetten en een goed boek te lezen? Of eens een uitgebreid, warm bad te nemen met wat kaarsen en

rustige muziek op de achtergrond? Of in je tuin onder een boom te zitten met een kop thee?

Zoek hetgeen waarvan je kan genieten, wat jou echt tot rust brengt. Probeer hier dan ook een prioriteit aan te geven, te plannen in je week. Want iedereen heeft het druk: huishouden, werk, kinderen,... waardoor je jezelf soms voorbij loopt en vooraleer je het beseft, is de week weer voorbij en heb je geen minuut rust of tijd gehad voor jezelf.

Geef prioriteit aan dát moment dat jou volledig tot rust kan brengen en eis deze momenten ook een paar keer per week voor jezelf op.

Concentreer je, ga volledig op in het moment en tracht je hoofd leeg te maken.

Vergeet je taken-

lijstje, vergeet even de dingen die je nog allemaal moet doen, probeer je gedachtengang volledig opzij te laten en geniet van de stilte.

Dit is echter wel makkelijker gezegd dan gedaan, maar is echt het proberen waard: aan niets denken.

Maar deze momenten zijn jouw momenten, tracht dan ook je rust hierin te vinden.

Tracht dit regelmatig te doen opdat je je balans kan vinden, je emoties een plaats kan geven.

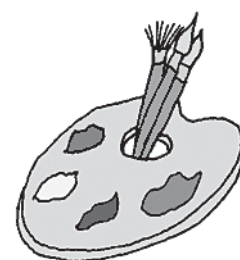
Een mededeling van een van onze leden!

Kunst- en Hobbytentoonstelling Feestzaal 't Dorp

An Keersse nodigt alle Natuurpunt-leden van harte uit op een kunst- en hobbytentoonstelling op zaterdag 20 en zondag 21 oktober.

An neemt deel met olieverfschilderijen en aquarellen over scheepvaart tussen 900 en 1900.

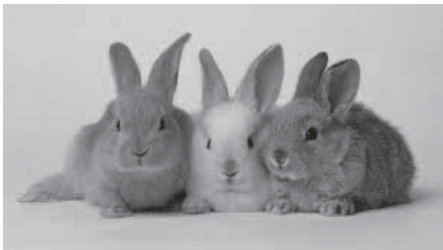
De tentoonstelling is gratis toegankelijk van 10 tot 18 u in Feestzaal 't Dorp, Kapelstraat 15 Hoboken.

Konijntje Piep en zijn vriendjes

Een kortverhaal voor jong en oud van Frieda Heyninck

Konijntje Piep had de hele middag buiten gespeeld met zijn vriendjes en juist toen ze verstoppertje aan het spelen waren, begonnen de wolken zich te verzamelen en de lucht werd donker. Konijntje Piep zat met een klein hartje in zijn schuilplaatsje naar de wolken te kijken. Hij hoopte maar dat het niet ging donderen en bliksemen, want daar was hij toch zo bang van. Hij vergat helemaal dat konijntje Wip hem aan het zoeken was, hij keek alsmaar naar de lucht. En ja hoor, even later begon het te rommelen in de verte. Konijntje Piep schoot met een gil uit zijn schuilplaatsje en liep zo vlug hij kon naar mama in het veilige holletje, terwijl konijntje Wip maar stond te roepen dat hij gezien was!

Konijntjes Piep, Wip en Flapoor

Het onweer kwam snel dichterbij en hij was juist thuis toen er een héél harde donderslag boven het bos klonk. Met één grote sprong dook hij recht onder zijn bedje. Mama konijn die eens kwam kijken omdat ze lawaai had gehoord, zag alleen een bibberend staartje onder het bed uitsteken. Ze glimlachte even, viste konijntje Piep onder zijn bedje uit en nam hem op haar schoot. Nu hij zich veilig wist, had hij al wat minder schrik maar toen de volgende donderslag kwam, stopte hij met een kreetje zijn hoofdje weg in mama's grote schort. Mama konijn streelde hem sussend over zijn hoofdje en begon een liedje te zingen.

Het ging zo:

"Witte konijntjes, ze waren met zeven, liepen eens samen door de regen, ze liepen door de plassen en dachten: wij zijn gewassen."

"Zwarte konijntjes, ze waren met

zeven, liepen toen voort door de regen..."

Maar plots hoorden ze een harde bons op de deur en geroep. Met konijntje Piep aan haar hand ging mama konijn zien wat er was en wie stonden daar, bibberend van de schrik voor de deur? De vriendjes van konijntje Piep: konijntje Wip en konijntje Flapoor.

"Mogen wij alstublieft binnenkomen?" vroegen zij, "mama is niet thuis en wij zijn zo bang van de donder!"

"Kom vlug binnen" besliste mama "wij gaan allemaal gezellig in de keuken zitten en ik zal voor jullie drie eens een lekkere beker worteltjessap maken".

Toen zij even later alle drie prinsheerlijk naast elkaar aan tafel zaten met een grote beker worteltjessap voor zich, hadden zij al heel wat minder schrik van de donder.

Mama konijn dacht even na en zei toen:

"Weet je wat, ik zal jullie eerst een klein verhaaltje vertellen en daarna gaan we wortelkoekjes bakken, wat denken jullie daarvan?" Ze knikten alledrie om ter hardste ja!

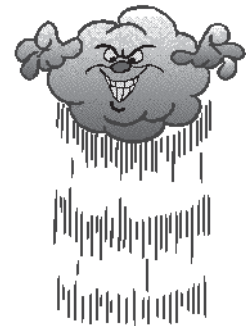
Mama konijn vertelde:

"Vroeger waren alle wolken wit en ze dreven heel tevreden boven de aarde. Ze waren ook allemaal bijna even groot en ze wisten niet beter of alle wolken waren hetzelfde als zij. Maar...op een dag waren er een paar wolken wat verder gedreven dan anders en wat zagen zij in de verte, wolken die wel tweemaal groter waren dan zij. Nieuwsgierig dreven zij verder maar toen zij vlak bij die grote wolken kwamen, deden deze heel vervelend en duwden hen opzij terwijl ze lachten en zeiden: "Opzij klein grut, zien jullie niet dat wij veel plaats nodig hebben!"

Dàt was teveel voor de kleinere

wolken en ze werden donker van woede.

Ze gaven de grote wolken terug een duw en ze duwden zo lang tegen elkaar tot zij allemaal donker van woede waren. Toen begonnen de grote wolken te donderen en de kleine wolken wilden natuurlijk niet achterblijven en ze donderden even hard terug. Ze duwden zo hard tegen elkaar dat de vonken in het rond vlogen.

Donderwolk

Toen de ruzie op zijn hoogste was, zagen de grote wolken ineens dat zij door dat vele duwen klein geworden waren, even klein als de andere wolken. Ze werden gelijk wit van het schrikken. Toen de kleinere wolken dat zagen, begonnen zij te lachen en je weet dat, als je lacht, je niet meer boos kan zijn, dus werden zij ook terug wit.

Beschaamd dreven de grote wolken, die nu ook klein waren, verder. En sinds die dag maken de grote en de kleine wolken geregeld ruzie over wie nu eerst door mag en wie laatst en elke keer donderen zij tegen elkaar en duwen zij tot de vonken in het rond vliegen en als zij elkaar soms flink pijn doen, ja, dan wenen ze ook wel eens."

"Wie van jullie" besloot mama konijn "weet nu hoe wij die vonken noemen?"

"Dat is de bliksem" riepen de drie konijntjes door elkaar "en als ze wenen, dan regent het!"

Feitelijk hoefden zij toch zoveel schrik niet meer van de donder te hebben, dacht konijntje Piep want tenslotte, ruzie maken deden zij ook en dat was toch ook niet erg want daarna waren ze weer even dikke vriendjes.

"Maar.." zei mama konijn, "als het onweert, kun je maar best naar binnen komen want als de bliksem op jullie staartje terechtkomt, moet je met je staartje in een emmer water gaan zitten om het af te koelen!" Luid schaterend zaten de konijntjes aan tafel, het idee alleen al...!

"Kom" zei mama konijn "nu gaan we wortelkoekjes bakken !"

Ze hielpen alledrie goed mee, konijntje Piep mocht het meel verdelen, konijntje Wip mocht de versieringen tekenen en konijntje Flapoor mocht het bakblik insmeren met boter.

Tegen de tijd dat alle koekjes gebakken waren, was het al zo laat geworden dat papa konijn thuiskwam van zijn werk. Trots lieten de drie konijntjes zien welke mooie lekkere koekjes ze gemaakt hadden en ze waren niet tevreden voor papa konijn er een geproefd had.

Mama Konijn verdeelde de koekjes precies in drie, gaf een pakje aan konijntje Flapoor en ook een aan konijntje Wip en zei dat ze hun mama en papa ook maar eens moesten laten proeven van hun zelfgebakken koekjes.

"Zo" zei papa konijn "en nu zal ik die twee bakkertjes eens naar huis brengen want het is al laat geworden en het is ondertussen gestopt met regenen."

Mama konijn kreeg van konijntje Wip

en van konijntje Flapoor een dikke zoen en na een laatste zwaai gingen ze met papa op weg naar huis.

Ook konijntje Piep gaf mama konijn een dikke zoen en hij zei "Je bent de liefste mama van de héle wereld en vanaf nu ben ik nog maar een h el klein beetje bang van onweer !" waarop mama konijn glimlachend naar de keuken ging om het avondeten klaar te maken.

Lekkere wortelkoekjes

De mier

Eva Suls

Iedereen heeft wel al eens een mier gezien, onder een tegel, onder een boomstam in de tuin op het terras, langs wegen, in bossen, weilanden. Je kan ze dus overal vinden, alleen in de winter zie je ze niet, want dan zitten ze onder de grond.

De mieren zijn niet populair bij mensen, ze worden als ongedierte beschouwd, dat zo snel mogelijk bestreden en uitgeroeid moet worden. Daarom zetten mensen vaak mieren-doosjes of ze strooien vergif. Wat sommige mensen niet weten is dat deze insecten juist heel nuttig zijn en als je hun leefwereld dieper gaat bestuderen, dan zul je verbaasd zijn hoe nuttig en georganiseerd ze wel zijn.

Welkom in de wondere wereld van de mier!

Het lichaam van een mier heeft een kop, borststuk en achterlijf. Een mier kan ruiken, voelen, proeven en horen door de voelsprieten. Ze praten met elkaar door verschillende geuren die andere mieren kunnen ruiken. Ze nemen die geur waar met hun voelsprieten, wanneer ze elkaar met hun voelsprieten aanraken, zijn ze aan het praten. Een andere mier wordt een indringer als deze anders ruikt.

De mier kan niet alleen leven, het zijn dan ook sociale insecten. Ze leven in een kolonie, die bestaat uit een koningin, werksters (allemaal vrouwtjes) en soms jonge mannetjes en maagdelijke koninginnen.

Een koningin en tevens ook de grootste mier kan wel 15 tot 20 jaar oud worden. Haar werk bestaat enkel uit eitjes leggen heel haar leven lang.

De werksters kunnen 5 tot 6 jaar oud worden, zij kunnen geen eieren leggen en krijgen nooit vleugels. Zij verzorgen alle bewoners van het nest, ook zorgen zij voor het voedsel.

Op het einde van een warme zomerdag komen de mannetjes en jonge koninginnen naar buiten. Dit wordt vaak als een last ervaren door de mens, maar eigenlijk gebeurt er boven ons iets fantastisch. Eerst zullen ze nog even rond het nest lopen, maar al snel beginnen ze aan de bruidsvlucht die zo'n   n tot twee uur duurt. Het is ook een erg gevaarlijke vlucht, want de nodige insecteneters zoals de spreeuw of zwaluw liggen op de loer, klaar om een lekker hapje te eten. Om inteelt te voorkomen, zullen de mannetjes en koninginnen van andere nesten elkaar bevruchten. Het leven van het mannetje

is maar kort, na de vlucht sterven de mannetjes, de koningin bijt haar vleugels af en gaat op zoek naar een plaats voor een nieuw nest. Ze maakt een gaatje in de grond en zal eitjes leggen. Omdat ze geen hulp heeft, moet ze dit allemaal alleen doen. Ze voedt de eieren, larven en poppen met haar eigen speeksel.

Nadat de werksters uit de poppen komen, kunnen ze de koningin direct verzorgen en het nest groter maken. De koningin moet nu alleen maar voor eieren zorgen. Er ontstaan verschillende kamers in het nest bv eierenkamer, larvenkamer, poppenkamer. Elke kamer heeft zijn aparte functie. De koningin leeft in een kamer die ze nooit zal verlaten, ze krijgt constante zorg van de werksters. Uit de meeste eitjes komen werksters, alleen in het voorjaar legt de koningin speciale eieren, waaruit koninginnen en mannetjes komen. De eieren worden snel naar de eierenkamer gebracht, als het eitje begint uit te komen, dan zal de werkster de larve hierbij helpen. Om te voorkomen dat de larve de andere eitjes gaat opeten, wordt ze snel naar de larvenkamer gebracht. Daar worden ze verder verzorgd en gevoed. Na een tijdje gaan ze verpoppen. Ze worden dan opnieuw verplaatst naar de poppenkamer. Als het moment aangebroken is dat de mier eruit wil, dan zal ze een bepaalde geur afscheiden. Deze geur wordt opgemerkt door een werkster en zij trekt de pop open.

Mieren zijn vaak de poppen, eieren en larven vaak aan het verplaatsen, dat houdt verband met de temperatuur. Als de temperatuur de koud of te warm is dan kan de pop doodgaan.

De werksters die de larven of poppen aan het verzorgen zijn, krijgen ook vaak een andere taak toebedeeld. Zij kunnen bv voor het voedsel zorgen, of zorgen voor de poppen en larven. Na een tijdje zullen ze van taak wisselen.

Mieren communiceren met elkaar door de geur. Elk mierennest heeft zijn eigen geur, dat komt door de stof die de koningin afscheidt. Doordat de werksters de koningin schoonlik-

ken krijgen ze op die manier de geurstof binnen. Ook krijgen de eieren, larven en poppen de geur door van de werksters. Als er dus een indringer in het nest probeert te komen, dan zullen ze de indringer direct aanvallen. Ze kunnen de indringer aanvallen met hun kaken maar ze kunnen ook gif spuiten, ze richten hun achterlijf naar hun belager en spuiten dan mierenzuur.

Een mier is een omnivoor, ze eten dus planten, granen, insecten,... De prooi is vaak groter dan de mier zelf, soms kan je ze wel zien lopen met een rups, kevers en vliegen enz. De meeste mieren houden erg van zoetigheid. Dit halen ze oa van bladluizen. De bladluizen zuigen sap uit de plant, maar verbruiken niet alle suikers, daarna loopt er een deel langs achteren terug uit. Dat vocht heet honingdauw. De mieren melken de bladluis door met hun voelspriet de bladluis te stimuleren tot er een druppel vocht uitkomt. Ze beschermen de bladluis tegen vijanden zoals het lieveheersbeestje. Ze nemen de bladluizen zelfs mee in de hun nest om ze verder te verzorgen en te beschermen.

Een mier heeft ook twee magen. Mieren eten eerst het voedsel zelf op en daarna nemen ze voedsel op in hun tweede maag (de krop). Ze

zuigt het voedsel uit de tweede maag en geeft dit door aan een andere mier.

Mieren hebben zoals alle insecten inwendige organen, maar het grote verschil met de mens zijn de longen. Mensen hebben longen om de lucht rond te pompen. Mieren hebben dit niet, ze ademen door kleine buisjes tracheeën genoemd. Dit kan men vergelijken met de luchtpijp van de mens. Een mier ademt ook maar 1 keer in de twee minuten. De zuurstof verplaatst zich langzaam door de kleine vaten, deze methode werkt alleen met dieren met klein lichaam.

Als we mieren zien, laat ons dan vooral de leefwereld en het nut van de mieren niet vergeten. Als je ze toch wilt bestrijden gebruik dan liever bepaalde kruiden / planten en geen dieronvriendelijke producten / chemische middelen.

- afrikaantjes - *Tagetes*
- goudsbloem - *Callendula officinalis* tijdens de bloei
- boerenwormkruid - *Tanacetum vulgare*
- rozemarijn - *Rosmarinus*
- kruisemunt - *Mentha crispa*
- tomaten - *Solanum lycopersicum*

Te noteren: Cursus Mieren in Aartselaar op donderdagen (avonden) 25 april en 2 mei en praktijk op zaterdagvoormiddag 4 mei 2013!

Voorlopige resultaten van het Pastress-onderzoek

In Polder.blad van oktober 2011 kon je lezen over een nieuwe stal in de Hobokense Polder, die bedoeld was voor wetenschappelijk onderzoek naar schuilbehoeften van runderen in de vrije natuur. Dit artikel kan je ook terugvinden op <http://www.hobokensepolder.be/HobokensePolder/pastress.html>. We kregen nu voorlopige resultaten van het onderzoek vanwege onderzoekster Eva Van laer

In het Enamebos (Oudenaarde), Heidebos (Wachtebeke), Hobokense Polder en op de Katershoeve (Hechtel) loopt onze studie naar het gebruik van schuilhokken en natuurlijke beschutting nu bijna een jaar.

Uit de analyse van de data verzameld tijdens de eerste matige tot koude periode (begin oktober 2011 tot begin april 2012) kunnen we volgende – let wel, voorlopige – besluiten trekken:

De runderen die beschikten over voldoende en voldoende dichte natuurlijke bescherming (grote loof- en naaldbossen), gebruikten het schuilhok (zeer) zelden. In gebieden met

Guy Borremans

weinig en weinig dense natuurlijke beschutting (zoals in de Katershoeve) wordt het schuilhok wel degelijk meer gebruikt. Beschutting (artificieel en natuurlijk) wordt gebruikt bij combinaties van lage temperaturen en vooral hoge windsnelheden, en dus bij een lagere Wind Chill Index (WCI). Aan de hand van klimaatmetingen in open gebied, onder natuurlijke beschutting en in het hok, toonden we ook aan dat voldoende dense natuurlijke beschutting een even groot remmend effect kan hebben op de windsnelheid als een aan drie kanten gesloten hok. Bij intensere regenval lijken de runderen (al-

thans in het Heidebos en de Katershoeve) een voorkeur te hebben om te schuilen onder natuurlijke beschutting in de plaats van een schuilhok. Bij de interpretatie van deze resultaten dient men wel met de bereikbaar-

heid van het hok rekening te houden. In kleine gebieden, zoals de Katershoeve, is het hok steeds gemakkelijk bereikbaar voor de runderen, waardoor de runderen wellicht meer de neiging hebben het hok te gebruiken

De data van de eerste matige tot warme periode (van dezelfde vier studiegebieden) zullen in de komende maanden geanalyseerd worden en gerelateerd worden aan de weersomstandigheden.

Tijdens het tweede jaar van deze studie worden data verzameld in een aantal nieuwe jaarrond begraasde gebieden, waar reeds een schuilhok aanwezig was. Momenteel wordt ook de mogelijkheid nagegaan om ook in de vier eerste studiegebieden de studie te laten doorlopen, omdat het anders moeilijk is om generalisaties te doen op basis van metingen tijdens slechts één enkele zomer- en/of winterperiode in elk van de gebieden.

Eva Van laer
Bursaal PASTRESS project
Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
Eenheid Dier - Veehouderij en dierenwelzijn

Foto: André Van Langenhove

Behaag...Natuurlijkactie 2012

Natuurpunt en het Ecohuis werken weer samen om onze streekeigen planten in de tuinen te bevorderen. Bestel nu hagen, bomen en klimplanten tegen een voordelige prijs. Goed voor uw portemonnee, uw tuin en de natuur in het algemeen.

Tot en met 26 oktober kunt u uw steentje voor de natuur bijdragen door tegen sterk verlaagde prijzen streekeigen haagplanten te kopen. De opbrengst van deze actie investeert Natuurpunt in waardevolle natuurgebieden in uw buurt.

In ons aanbod besteden we speciaal aandacht aan streekeigen groen voor kleinere (stads-)tuinen. De prijzen van de pakketten liggen door de massale samenaankoop lager dan de kleinhandelsprijs. Want reeds 27 gemeenten nemen deel aan deze actie. Het plantmateriaal is ook van zeer degelijke kwaliteit.

Haagpakketten: Nog meer dan vorige jaren schenken we aandacht aan autochtoon plantmateriaal. Een plantensoort is inheems in Vlaanderen als Vlaanderen binnen het natuurlijke verspreidingsgebied van de soort ligt. Een individuele plant is autochtoon of oorspronkelijk inheems in een bepaalde streek in Vlaanderen, als deze een nakomeling is van planten die zich sinds hun spontane vestiging na de laatste ijstijd altijd natuurlijk hebben verjongd, of die kunstmatig vermeerderd werden met

strikt lokaal materiaal. Een zomereik afkomstig uit de Balkan is dus niet autochtoon in Vlaanderen, maar de soort zomereik is hier wel inheems. Komt die zomereik uit een erkend herkomstgebied in Vlaanderen, dan is die soort wel autochtoon. De autochtone planten zijn cursief aangegeven.

U kunt kiezen tussen **twalf pakketten**, naargelang de ruimte die u wilt beplanten. Het plantgoed is tussen 80 en 100 cm hoog. Er zijn gemengde en eensoortige pakketten. De prijzen variëren van 5 tot 19 euro. Alle details vind je op de website van het Ecohuis (Zie info)

Knotwilg: Dit is een tak afgehakt van een andere knotwilg, ongeveer 2,5 meter lang en 4 tot 6 cm doorsnede. Indien deze poot ongeveer 60 cm diep wordt geplant, zal ze uitgroeien tot een volwaardige knotwilg. Prijs: 3 euro.

Bomen: Dit jaar viel de keuze op okkernoot en kweepeer. De prijs is 36 euro.

De **okkernoot**, ook wel walnoot genoemd, wordt al vele eeuwen geplant vanwege de grote economische waarde van het hout en de goed smakende noten. Mannelijke en vrouwelijke bloemen komen bij de walnoot aan dezelfde boom voor. Mannelijke bloemen zijn in katjes verenigd. Vrouwelijke bloemen bevinden zich al of niet in trossen

aan het einde van nieuwe scheuten, die in het voorjaar ontstaan uit de eindknop van de langloten en uit enkele daaronder gelegen knoppen. De walnoot is een windbestuiver. De **kweepeer** is een plant uit de rozenfamilie. Vroeger stond bij veel boerderijen een kweepeer. De boom kan 4-6 meter hoog worden. De kweepeer bloeit in vergelijking met de appel en peer laat, namelijk van mei tot in juni.

Klimplanten: groeien en bloeien tegen muren, schuttingen en hekwerken en zijn ideaal om dit soort constructies te verfraaien en te verlevendigen. **Bosrank, wilde kamperfoelie en hop:** 4 euro/stuk

Meer info en bestellen: kan tot 26 oktober met het e-formulier op de website van het Ecohuis (ecohuis.antwerpen.be) en typ in het zoekveld "behaag". U krijgt dan ook de betalingsinstructies. De Behaagactie is een initiatief van Natuurpunt. Op www.natuurpunt.be/behaag vindt u meer info en tips over de aangeboden planten en bomen. U kunt er ook een brochure downloaden. Deze brochure kunt u ook afhalen in het EcoHuis, Turnhoutsebaan 139, 2140 Borgerhout.

Afhalen plantgoed: op zaterdag 24 november tussen 9 en 12 uur: Fort 7, Legerstraat 40, 2610 Wilrijk

Vergeet ecologie niet in mobiliteitsdossiers

NAS vraagt aandacht voor unieke natuur van ringbermen

Niet zoveel Antwerpenaars weten het, maar de plaats waar de Antwerpse ring gelegen is, is een oude, afgesneden Scheldebocht. We spreken dus over een historisch natuurlandschap waarin zich -op en in de bermen van de snelweg- nog belangrijke natuurwaarden hebben weten te handhaven. Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS) vraagt aandacht voor deze natuur in de verschillende mobiliteitsplannen die momenteel op tafel liggen.

Levensbelangrijke verbinding

Ook planten en dieren verplaatsen zich. Dat is van levensbelang om nieuwe gebieden te kunnen bereiken en daar populaties te vormen, maar ook om de zogenaamde genetische diversiteit te vergroten en dus inteelt tegen te gaan. In Vlaanderen is het voor tal van organismen echter een enorm probleem om zich tussen geschikte biotopen te bewegen. Een recent Europees rapport meldt dat België het meest versnipperde natuurlandschap heeft van Europa. Vlaanderen doet het daarbij nog een pak slechter dan Wallonië. Niet moeilijk dus dat het voorzien van ecologische verbindingen tussen habitats als één van de allerbelangrijkste stappen in het redden van soorten en ecosystemen wordt gezien. De bermen van de Antwerpse ring vormen zo'n levensader. Wie de kaart van Groot-Antwerpen bekijkt, ziet direct dat er geen enkele andere

groene verbinding bestaat tussen de natuur aan de rand van de stad. Vlak tegen de ring verbinden de bermen bv. de Konijnenwei, het Nachtegalenpark, de Wolvenberg en het Rivierenhof, maar die plaatsen zijn op hun beurt natuurlijk weer verbonden met andere gebieden, iets verder weg van de stad, zoals Hobokense Polder, Bremweide, Ruggeveld en stukken van de fortengordel. Met het 'doorknippen' of verdwijnen van de ringbermen, verdwijnt dus meteen de ecologische verbinding tussen al deze gebieden. Met name soorten als vos en egel maken gebruik van deze groene corridor.

Het belang van de ringbermen als ecologische verbinding wordt algemeen erkend in zowat alle documenten: van het Antwerpse (Bovenlokaal Groenplan, synthese-nota Groene Singel) tot het Vlaamse niveau (Bermbeheersplan R1, Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN), Biologische Waarderingskaart).

Waardevolle biotoop

De ringbermen vormen daarnaast een unieke biotoop voor zeldzame planten. Ondermeer door de druk van de Schelde wordt in de bermen van de ring kwelwater naar buiten geperst. In die omstandigheden gedijen zogenaamde freatofyten of kwelminnende planten. Dat zijn soorten die praktisch uitsluitend groeien in de directe aanwezigheid van grondwater. Bovendien bezit de ring over vrijwel zijn gehele lengte het

oorspronkelijke bodemprofiel van de Scheldemeander. In dat profiel komen zowel de beroemde Merksemse zanden (waarin fossiele walvissen werden aangetroffen) als kalkhoudende klei aan de oppervlakte. Die bodems herbergen natuurlijk elk hun bijbehorende fauna en flora en we kunnen dus spreken van een

Een vossenwelp: de vos houdt als bejager van konijnen en muizen de populaties enigszins binnen de perken - Foto: Martin Steenhaut

landschap met een waardevolle biodiversiteit.

Aandacht!

Natuurpunt Antwerpen Stad neemt geen politieke standpunten in, ook niet in de discussies die al een hele tijd woeden rond de verschillende voorgestelde mobiliteitstracés. Wel acht zij het noodzakelijk om de ecologische component in het debat over de ring te brengen, een component die daar tot nu toe opvallend verwaarloosd is gebleven. Wij vragen dus aandacht voor de cruciale natuurwaarden die de bermen van de Antwerpse ring vertegenwoordigen en dringen er bij de verschillende indieners van technische plannen op aan, om dit element mee in rekening te brengen, ook in overkappings-scenario's. Daarbij is het belangrijk te beseffen dat de aanwezige natuur niet zondermeer te compenseren is door 'eender welk nieuw groen'. De Milieu Effecten Rapportage (MER) die op dit moment plaatsvindt dient de natuureffecten van de verschillende tracés dan ook in hun volle gewicht mee te nemen.

Koen Van Keer

De egel: één van de diersoorten die gebruik maakt van de ringbermen om zich te verplaatsen - Foto: Daniël Wybo

Natuurpuntkalender, wenskaarten en ideetje voor eindejaarsgeschenk

Het hebbedingetje van de natuur-liefhebbers is er weer: onze **natuur.kalender**! Traditiegetrouw vind je 13 schitterende foto's, waarin het Vlaams natuurschoon op een prachtige manier aan bod komt.

Uitzicht: 13 recto-verso bladen (cover en 12 maanden). Op de rectozijde wordt telkens een foto afgedrukt, de versozijde bestaat uit de kalendergegevens. De bladen zijn aan elkaar gehecht met een ringsysteem. Het gesloten formaat is 24,5 cm x 24,50 cm, het open formaat is 24,5 cm x 49 cm.

Verkoopprijs **10 euro**.

Ook zijn nog **wenskaarten** te verkrijgen. Er zijn twee aparte sets met vijf verschillende foto's en ze worden per vijf met een omslag aangeboden. Zij bevatten geen jaartal, dus kan je ze een jaar later ook nog verzenden. De wenskaarten zijn geplooide kaart-

jes, op de voorzijde een kalenderfoto, op de achterzijde summier informatie over de foto en de vereniging. Het gesloten formaat is een A6, met bijpassende omslag. De verkoopprijs is **6 euro** per set.

Te bestellen door storting op rekening 979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder vzw. Gratis levering, voor zover je woonachtig bent in ons werkingsgebied (postnummer 2660 of 2020). Ga even naar www.hobokensepolder.be om de foto's in kleur te bewonderen.

Natuur onder de kerstboom!

Ben je op zoek naar een prijsbewust kerst- of nieuwjaarsgeschenk ... dan hebben wij een schitterend aanbod. Schenk jezelf of diegene om wie je geeft een unieke wandel- en fietsgids doorheen 33 natuurgebieden, een prachtige CD met vogelgeluiden en een jaar lang een abonnement op Vlaanderen meest gelezen natuur-tijdschrift, en dit voor de prijs van **24 euro**. Hoe? Je kan dit alles en

nog veel meer schenken door een lidmaatschap van Natuurpunt cadeau te doen. We brengen het geschenk-pakket graag bij jou thuis (binnen postnummers 2660 en 2020). Gewoon een mailtje sturen met jouw adresgegevens naar info@hobokensepolder.be volstaat.

Recupereer uw lidgeld !

De eindejaarsperiode is traditioneel ook de periode van vernieuwing van lidgelden. Veel mensen stellen zich hierbij de vraag of ze niet moeten bezuinigen. Zouden ze het lidgeld nog wel betalen? Onze actieve werking bewijst dat uw lidgeld geen verloren uitgave is.

Maar weet u dat u gemakkelijk uw lidgeld kan recupereren? Vertoon van uw lidkaart geeft u immers recht op korting in verschillende winkels:

- **Natuur.winkel Mechelen**, Stationstraat 40: boeken en optiek 10% ledenkorting
- **Natuur.winkel Ekeren** (lokaal verkooppunt) Steenstraat 25, 2180 Ekeren: beperkt gamma Natuurpunt Winkel, optiek enkel op afspraak, 10 % ledenkorting
- **Optiek De Mey**, Kioskplaats 81-83, 2660 Hoboken: 20 % korting op monturen en glazen, 15 % op juwelen, uurwerken, zonnebrillen en verrekijkers
- **Lederwaren Driesen**, Kapelstraat 42, 2660 Hoboken, 10% korting.

- **Sights of Nature**, Pieter de Conincklaan 108 in 8200 St-Andries Brugge, 050-31 50 01, son@deputter.com. Fungeert als Natuurpunt-optiekshop, waar leden terecht kunnen voor deskundig advies bij aankopen van verrekijkers, telescopen en statieven. Op vertoon van uw lidkaart krijgt u 10% korting!

- **Schoenen Torfs**: Sint-Bernardsesteenweg 320, 2020 Antwerpen (TIR Shopping Center). Als lid van Natuurpunt krijgt u 10% onmiddellijke korting bij de aankoop van nieuwe schoenen van Torfs! De voorwaarde is dat u een paar oude schoenen meebrengt. Uw oude schoenen gaan dus niet op de afvalberg, maar krijgen een herstelbeurt en een nieuw leven. De totale opbrengst van de actie schenkt de winkel aan Natuurpunt voor de aankoop en het beheer van natuurgebieden in uw buurt!

- **AS-Adventure**, Boomsesteenweg 666, Wilrijk: buitensport- en kampeerbehoedigheden: 5 % korting. Vraag aan de kassa uw

Natuurpuntkaart te koppelen aan uw klantenkaart "Explore More". Dan wordt voortaan bij elke aankoop uw Natuurpunt-korting automatisch verrekend, zelfs als u uw lidkaart niet op zak hebt.

- **Tony Mertens**, Boomsesteenweg 627, Wilrijk: 5 % korting bij de aankoop van Naturam-verf.
- **Kameleon**, Vrasenestraat 24, 9120 Beveren: Wandelschoenen en kledij zoals North Face, Wolfskin, ...: 10 % korting
- **Optiek Van Grootven**, Kapellestraat 20, Aartselaar: verrekijkers, telescopen: 10 % korting (5 % op dure merken Swarovski, Zeiss, Leica)

Vergeet dus zeker uw lidkaart niet als u gaat winkelen. Waarschijnlijk zijn veel meer handelszaken bereid tot het geven van kortingen. Leg uw lidkaart voor en vraag het hen.

Laat het ons weten. Het zal ook andere leden interesseren.

Algemene info

Lidmaatschap Natuurpunt: 24 euro per jaar te storten op onze rekening. Dit bedrag omvat het lidmaatschap voor het hele gezin. Als lid van Natuurpunt Hobokense Polder ontvangt men het algemeen verenigingsmagazine Natuur.blad en ons afdelingstijdschrift Polder.blad.

Abonnementen: Natuurpuntleden kunnen zich abonneren op het natuurstudietijdschrift Natuur.focus en het ornithologisch blad Natuur.oriolus aan telkens 8,5 euro. Beide tijdschriften samen kosten 14,50 euro.

Abonnement op het tijdschrift Polder.blad van Natuurpunt Hobokense Polder: voor leden van andere afdelingen door storting van 7 euro op onze rekening.

Verzekering: ieder Natuurpuntlid is verzekerd inzake burgerlijke aansprakelijkheid bij deelname aan de Natuurpuntactiviteiten. Niet-leden gaan mee op eigen verantwoordelijkheid. Daar het bestuur niet verantwoordelijk kan gesteld worden voor de gevolgen van brand, worden de rokers er uitdrukkelijk op gewezen dat zij dit doen op eigen risico.

Alle betalingen dienen te gebeuren op volgende rekening:
979-6399607-37 van Natuurpunt Hobokense Polder. Op uw betalingen steeds reden van betaling en uw naam vermelden a.u.b.

Fiscaal aftrekbare giften (min. 40 euro) dienen rechtstreeks gestort te worden op rekening 293-0212075-88 van de Natuurpunt vzw, Michiel Coxiestraat 11 2800 Mechelen met vermelding "7742 Reservaatfonds Hobokense Polder".

Contactpersonen

Voorzitter: info@hobokensepolder.be
Danny Jonckheere, Cdt. Van Laethemstraat 45, 2660 Hoboken, 03/828.64.03

Conservator Hobokense Polder: conservator@hobokensepolder.be
Wim Mertens, Jan de Groofstraat 13, 2610 Wilrijk, 03/216.93.62

Redactie en lay out Polder.blad: tijdschrift@hobokensepolder.be
Ria Thys en Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Ledenadministratie, penningmeester en webmaster:
leden@hobokensepolder.be - webmaster@hobokensepolder.be
Luk Smets, J.F.Kennedylaan 22, 2630 Aartselaar, 03/289.73.66

Geleide wandelingen: wandelingen@hobokensepolder.be
Annie Van Zwieten, Zomerdijklaan 4, 2660 Hoboken, 03/828.37.60

Propaganda:
André Driesen, Krekelstraat 124, 2660 Hoboken, 03/829.19.10

Goudklompjes:
André Van Langenhove, Zevenbergenlaan 8, 2660 Hoboken, 03/288.00.81
Gilbert Van de Velde, Van Traynellaan 28, 2660 Hoboken, 03/825.12.75

Natuurbeheer voor schoolklassen:
Roger Desmedt, Vlaamse Kunstlaan 68/3, 2020 Antwerpen, 03/ 237 97 47

Volg ons op Facebook

De **Polderwandelingen** worden verzorgd door onze natuurgidsen van Natuurpunt Hobokense Polder

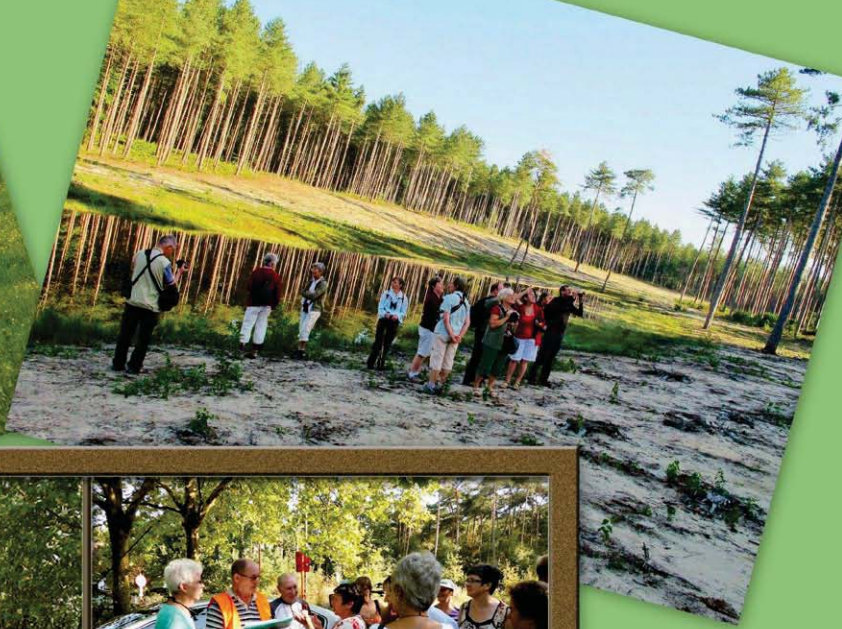
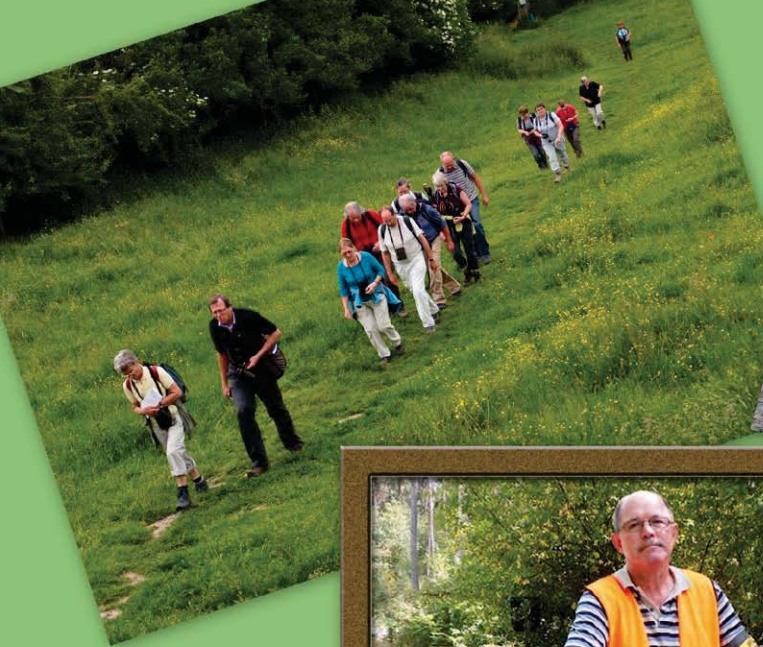
Een wandeling in de Hobokense Polder aanvragen?
Hoe doe je dat?

Ieder die het wenst, ook scholen en verenigingen, kunnen een wandeling met natuurgids aanvragen bij Annie Van Zwieten. Contactgegevens: zie hoger.

Website: www.hobokensepolder.be
Raadpleeg deze website voor achtergrondinformatie, foto's en videoclips van activiteiten, de geschiedenis van de Hobokense Polder, laatste info, ...

Polder.flits: Van tijd tot tijd brengen we onze leden via e-mail op de hoogte van dringende berichten, die via ons tijdschrift niet tijdig kunnen meegedeeld worden of als herinnering. Wenst u zulke berichten te ontvangen, geef dan uw emailadres door aan flits@hobokensepolder.be

Onze afdeling heeft een **open bestuur**. De bestuursvergaderingen vinden in principe plaats op de **derde dinsdag van de maand om 20 u in zaal Moretus, Berkenrodelei 34 te Hoboken**. Alle leden zijn welkom. Zie verder in het tijdschrift voor eventuele wijzigingen.

Activiteitenkalender

Activiteiten, waar je je op voorhand moet voor inschrijven, zijn in vet gemarkeerd.

- Wo 3 okt **Les 1: De stad, mijn eerste natuur**
- Elke dag Herfsttrektellingen Scheldedijk
- Za 13 okt Natuurbeheer in de Hobokense Polder
- WE 13/14 okt Watervogeltellingen
- Di 16 okt Bestuursvergadering in De Schorren
- Zo 21 okt **Wortel Kolonie en Halsche Beemden**
- Za 27 okt Heksentocht in de Polder
- Za 17 nov Dag van de Natuur: Natuurbeheer in de Hobokense Polder + **gratis picknick**
- WE 17/18 nov Watervogeltellingen
- Di 20 nov Bestuursvergadering in De Schorren
- Za 1 dec Fotopresentaties Schotland en afdelingsweekenden Voeren en Ardennen
- Za 15 dec Natuurbeheer in de Hobokense Polder
- WE 15/16 dec Watervogeltellingen
- Zo 16 dec **Natuurgebieden op Linkeroever**
- Di 18 dec Bestuursvergadering in De Schorren

Cursus De stad, mijn eerste natuur: 2 theorielessen op 3 en 10 oktober, 1 wandeling op 13 oktober

Cursus/Workshop Legheg of vlechthege maken: 15 december

Vr. 5 tot ma. 8 oktober: Herfstweekend: Burlen van de herten en verkenning leefgebied bevers = volzet!

Natuurbeheer: Onze Goudklompjes werken elke woensdag in de Polder en dit van 9.30 u tot ca 14 u.
Voor info: contacteer André Van Langenhove, 03/288 00 81 of Gilbert Van de Velde, 03/825 12 75
Info natuurbeheer met schoolklassen: Roger Desmedt, 03/ 237 97 47

Artikels voor het volgende Polder.blad - met verschijningsdatum 1 januari 2013 - dienen bij de redactie te zijn op **30 november 2012**
(zie colofon, blz. 34)

www.hobokensepolder.be